

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PŘÍČINY NÁRŮSTU KRIMINALITY PO ROCE 1989

Autor: Petr Průša

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil výhradně citovaných pramenů.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
3	SITUACE V ČESKOSLOVENSKÉ A ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989	8
3.1	Historický sled událostí na ke konci roku 1989	9
3.2	Legislativní změny	12
3.3	Počátek privatizace	16
4	VÝVOJ NÁRŮSTU KRIMINALITY PŘED A PO ROCE 1989 ..	19
4.1	Vymezení pojmu kriminalita	19
4.2	Vývoj nárůstu kriminality před rokem 1989	20
4.3	Vývoj nárůstu kriminality po roce 1989	21
5	PŘÍČINY NÁRŮSTU KRIMINALITY PO ROCE 1989	22
5.1	Kriminalita a viktimologické výzkumy	22
5.2	Amnestie prezidenta Václava Havla	26
5.3	Vývoj majetkové kriminality a kriminality mládeže	29
5.3.1	<i>Majetková kriminalita</i>	29
5.3.2	<i>Kriminalita mládeže</i>	31
5.4	Vývoj organizovaného zločinu a hospodářské kriminality	33
5.4.1	<i>Hospodářská kriminalita</i>	33
5.4.2	<i>Organizovaný zločin</i>	36
6	STAV KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE A JEHO ŘEŠENÍ	39
6.1	Nový trestní zákoník	39
6.2	Prevence kriminality	41
6.3	Stav kriminality v současné době	42
7	ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
	SEZNAM PŘÍLOH	51
	SEZNAM ZKRATEK	52
	PŘÍLOHY	53

ABSTRAKT	55
ABSTRACT	56

1 ÚVOD

Listopad 1989 otevřel cestu k zásadním změnám společenského uspořádání. Zhroucením totalitního systému skončilo mnohaleté porušování základních lidských práv a svobod a po uskutečnění mocenských přesunů mohl započít proces změn, znamenajících naplnění zásad demokratického právního státu, založeného na úctě k lidským právům a na základě občanské společnosti. Dochází k postupné přeměně celého právního řádu. Negativním jevem v polistopadovém vývoji je nepochybně nárůst kriminality. Možno konstatovat, že kriminalita v současné době patří mezi nejzávažnější celospolečenské problémy. Nejenže v uplynulých 20 letech značně vzrostla, ale nabývá i nových forem. Velmi vysoká je zejména majetková a hospodářská kriminalita. K velmi důležitým změnám došlo v trestním právu. Trestněprávní reforma, uskutečňovaná formou novel platných trestních kodexů z roku 1961, vychází zejména z mezinárodních smluv o lidských právech, které naše republika ratifikovala a vyhlásila, a z Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Reforma trestního práva reagovala též na značný vzestup kriminality po roce 1989 a na některé její nové formy. Výsledkem dlouholeté reformy je nový trestní zákoník, který vstoupil v platnost počátkem roku 2010.

2 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Při tvorbě práce bude využito poznatků, které jsou založeny na základě dostupných literárních a elektronických zdrojů a bude také využita jejich komparace. V obsahu práce bude vzhledem k jejímu chronologickému uspořádání využito v první polovině zejména literárních zdrojů. Ve druhé polovině začne přibývat zdrojů elektronických.

Z elektronických zdrojů budou čerpány informace především z oficiálních internetových portálů a informačních serverů. Jde především o aktuality, které se zabývají daným tématem, případně vysvětlení některých pojmů. Elektronické zdroje doplní články a hodnocení odporníků z pohledu dnešní doby.

Celá práce bude udržovat chronologický charakter. Budou zde nastíněné dobové problémy včetně zákonů platných v tomto období. Cílem práce by mělo být přiblížit problematiku nárůstu kriminality po roce 1989 a hledání jejich příčin. První část práce se bude zabývat historickými událostmi, které vedly k převratu v roce 1989 a právní i politickou situaci těsně po roce 1989. Ve druhé části bude uvedeno několik hlavních problémů, které vedly k prudkému nárůstu kriminality po roce 1989. Současně se pokusím za pomoci studií odborných dokumentů odpovědět, co mohlo být jejich příčinou.

Práce bude vrcholit dnešní situací v České republice z pohledu vývoje kriminality. Jaké jsou pokroky a novinky, např. v podobě schválení nového trestního zákoníku.

3 SITUACE V ČESKOSLOVENSKÉ A ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989

Vývoj po listopadu 1989 byl ve znamení změn. Šlo bezpochyby o zásadní politické, společenské, ekonomické i právní změny: dříve socialistické Československo jako pevná součást sovětského impéria se stávisíci sovětskými vojáky na svém území a železnou oponou na západní hranici, bez základních občanských svobod a s centrálně řízenou, státem vlastněnou ekonomikou. Dnes je Česká republika svobodná a demokratická země s kapitalistickou ekonomikou, bezpečnostně ukotvená v Severoatlantické alianci a integrující se do Evropské unie. Uplynulé roky byly protkány spory o interpretaci minulosti, charakter probíhajících změn i o budoucím směřování. Spor o minulost je zároveň sporem o budoucnost. Jde tu o legitimitu přítomných poměrů, důvěru k nim, ochotu je podporovat, kultivovat i bránit. Důvěra je základním předpokladem fungování svobodné demokratické společnosti a ekonomiky. Fungování trhu může být nedostatkem důvěry přímo ochromeno. Demokracie je založena nejen na institucích, ale také na občanech, kteří chápou jejich principy a podle nich i žijí. Už T. G. Masaryk upozorňoval, že to trvá nikoliv roky, ale generace, než demokracie zapustí kořeny a v rámci demokratických institucí vyrostou přesvědčení demokraté. Tato skutečnost byla příčinou mnohé netrpělivosti a zklamání v průběhu 90. let. V institucionálně nedostatečném a morálně slabém prostředí probíhala soutěž bez předem daných pravidel a k moci a majetku se dostali jako první předchozí držitelé moci a informací, jejichž sociální kapitál vytváří počáteční nerovnost.¹

Jeden z podstatných problémů polistopadové politiky spočíval v obrození jednotlivých společenských institucí (v případě potřeby i vytvoření institucí nových), ve specifikaci pole jejich uplatnění a optimalizaci jejich funkční návaznosti. Pohyb nastal zvláště v rekonstrukci soukromého a veřejného sektoru v jejich tradičních doménách. V prvních letech reformy šlo především o proměny vztahů ekonomických a politických. V ekonomice se rozběhly restituce, odstátnění a privatizace – vše s cílem převést většinu vlastnických práv ze státu na jiné subjekty. V politice šlo o rozšiřování prostoru pro vstup občanské veřejnosti jako rovnocenného partnera státních orgánů do procesu rozhodování a řízení veřejného sektoru. Docházelo k pluralizaci subjektů nesoucích odpovědnost za danou politiku, včetně vzniku neziskového sektoru a leckde i k demokratizaci vnitřního života příslušných institucí. Procesem, který zahrnul jak

¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 17-19

politický, tak i ekonomický aspekt transformace, se pak stal přechod z financování zdravotní péče a sociálního zabezpečení ze státního rozpočtu na fondové financování soustav povinného zdravotního a sociálního pojištění. Vzorem byli i instituce v podobě, v jaké zrály na západě po druhé světové válce.²

Čas pochopitelně nečekal. Politická rozhodnutí, jejich průběh do zákonů a jejich realizace se odehrávaly v horizontu týdnů tam, kde by za jiných okolností bylo potřeba měsíců a v horizontu měsíců tam, kde by jinak bylo třeba let. Na straně politiků nebyl dostatek času a někdy ani vůle a ochoty seznamovat se, se závěry expertů, kteří mohli zvažovat klady i zápory různých řešení zasvěceněji a nestranněji než politická elita a exekutiva. Ani obeznámenost domácích odborníků se složitou souvztažností veřejného a soukromého sektoru v podmínkách moderních demokracií s tržní ekonomikou nebyla dostatečná. Riziko přízemního politického pragmatismu, přijímání neadekvátních, věcně pochybných či skupinovými zájmy deformovaných ad hoc („Ad hoc [ad hók] (někdy Ad-hoc) je latinský termín, znamenající doslova „k tomuto“, překládaný jako „za určitým účelem“ nebo „pro tento jednotlivý (konkrétní) případ“), řešení bylo nepřijatelně vysoké.³

3.1 Historický sled událostí na ke konci roku 1989

Nevyhnutelný střet nevyvolala opozice, ale sama moc, když 17. listopadu 1989 brutálně potlačila povolenou studentskou manifestaci k 50. výročí zavření českých vysokých škol německými okupanty. Vlnu občanských nepokojů rozpoutali pobouření studenti - svědci i oběti surové řeže na pražské Národní třídě. Vysoké školy a divadla následující den vstoupily do stávků. Do čela protestů se postavilo Občanské fórum, založené 19. listopadu v pražském Činoherním klubu, složené z občanských iniciativ a otevřené všem kritikům režimu, a to i z řad komunistické strany. Záměrem Občanského fóra bylo zprostředkovat dialog probuzené občanské společnosti se státní mocí o politických změnách. Potvrdil se předpoklad, že Havel je v rodícím se hnutí odporu

² POTŮČEK, M., *Analýza událostí veřejné politiky v České republice: Soubor analýz událostí veřejné politiky po roce 1989*, Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních, 1994, s. 3

³ POTŮČEK, M., *Analýza událostí veřejné politiky v České republice: Soubor analýz událostí veřejné politiky po roce 1989*, Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních, 1994, s. 4

prvním a těžko nahraditelným mužem - iniciátorem a vůdčí osobností Občanského fóra se stal právě on a kolem něho se spontánně utvořilo živoucí jádro dění.⁴

V Československu se na přelomu roku 1989 a 1990 uskutečnil velmi rychlý politický převrat, komunistická moc, mezinárodně izolovaná a ponechána Sovětským svazem na holičkách, nekladla s výjimkou prvního týdne systematický odpor. Ochota k nenásilnému a spořádanému přechodu ke svobodným volbám a demokracii převládla na obou stranách. Komunisté si uvědomili totální krach své hegemonie a usilovali o co nejhladší vklouznutí do demokratických poměrů. Občanské fórum vycházelo z chartistické představy o společenském dialogu, ale také se orientovalo podle dění v Polsku a Maďarsku, kde se dominantní institucí přechodu stal „kulatý stůl“. Občanské fórum, Veřejnost proti násilí, Komunistická strana Československa a další politické strany Národní fronty se dohodly na ústavním rámci, právních a politických zásadách vývoje do parlamentních voleb v červnu 1990, které teprve měly být hlavním demokratickým mezníkem.⁵

Každý převrat či revoluce dříve nebo později nastolí otázky přerušování politické, právní, ústavní kontinuity se starým režimem. V Československu na přelomu let 1989/1990 tomu nebylo jinak. Je ovšem nanejvýš paradoxní, že první, kdo se o to pokusil, byli sami komunisté. V prosinci navrhli a houževnatě prosazovali přímou volbu prezidenta; vedla je k tomu dvojí motivace: chtěli strhnout veřejné mínění na svoji stranu a dostat na Hrad svého kandidáta. Občanské fórum se muselo dost snažit, aby jejich zákonodárné iniciativě zabránilo. Odmítl ji také Václav Havel – v té chvíli prezidentský kandidát OF a VPN. Správně soudil, že by bylo směšné, kdyby si malá země ze střední Evropy, sotva se zbavila totality, začala hrát na americké prezidentské volby. Důvody odmítnutí byly zcela na místě: iniciativa zákonodárců byla populistickým a nesystémovým výkřikem. Ovšem společně s tímto výkřikem vzaly za své veškeré systémové úvahy o možných ústavních změnách ještě před parlamentními volbami v červnu 1990. 29. 12. 1989 byl Václav Havel zvolen prezidentem Československa. Občanské fórum jakoby se utvrdilo v přesvědčení, že ústavu z roku 1960, v roce 1968 doplněnou o zákon o československé federaci a nyní zbavenou článku o vedoucí úloze komunistické strany, je možné, ba nutné ponechat v platnosti jako základní normu. Obávalo se, že větší ústavní změny ohrozí politickou a právní

⁴ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

⁵ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

stabilitu státu, který prošel revolučními události bez újmy. Jakékoliv zpochybnění ústavy bylo od této chvíle velmi problematické⁶.

Že by se o strukturálních změnách v ústavním uspořádání mělo uvažovat okamžitě, a ne až po volbách, došlo lídrům českého demokratického hnutí na prahu nového roku a celé nové éry. Josef Vavroušek (Doc. Ing. Josef Vavroušek, CSc. byl významný český ekolog, publicista a politik konce 20. století. V březnu 1990 byl jmenován náměstkem Státní komise pro vědeckotechnický rozvoj odpovědným za péči o životní prostředí, v červnu 1990 roku ministrem vlády ČSFR, předsedou Federálního výboru pro životní prostředí, a to do konce volebního období v červnu 1992.) se systematicky zamyslel nad paragrafy ústavní listiny a zjistil, že pro politický systém v transformačním období bude z několika pádných důvodů velmi nevhodnou a problematickou osnovou. Komplikovaná struktura tří zákonodárných sborů a tří vlád v dosavadní podobě znemožňovala operativní a funkční komunikaci mezi českými, slovenskými a federálními poslanci, ministry a dalšími státními úředníky. S odstraněním ústavního článku o vedoucí úloze KSČ ve společnosti a politickém systému zmizel totiž klíčový integrační prvek a z ústavní struktury se stala dezintegrace. Hlavní příčinou nestability byl systém zákazu majorizace, vsunutý do zákona o československé federaci proto, aby početně větší český národ nebyl při hlasování zvýhodněn oproti početně menšímu slovenskému národu.⁷

V historicky prvním projevu Václava Havla ve Federálním shromáždění 23. ledna navrhl poslancům, aby s okamžitou platností odhlasovali nový název státu (z názvu Československá socialistická republika vypustili slovo socialistická), nový státní znak a nový název armády. S nikým z předsednictva parlamentu svůj úmysl neprobral. Politickou podporu nehledal ani v řadách poslanců. Namísto dohadování, jež by věc podle jeho názoru jenom zkomplikovalo, vsadil na moment překvapení.⁸

Koncem ledna 1990 byla komunistická strana zařazena do politického spektra jako jeho legitimní součást. Na počátku února 1990 byly dokončeny kooptace do nejvyšších zákonodárných sborů a místních zastupitelstev, v nichž zůstali komunisté silně zastoupeni, už né však ve většině. Zformovaly se proti nim lokální koalice, složené

⁶ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

⁷ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

⁸ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

z členů bývalé Národní fronty a aktivistů OF. V této chvíli byla v Československu formálně obnovena parlamentní demokracie.⁹

Legislativní změny v ústavě, trestním i hospodářském právu byly všeobecně přijímány s povděkem pro svůj liberalizační ráz (zrušení trestu smrti, zákon o soukromém podnikání, o státním podniku, o akciových společnostech, o zemědělském družstevnictví, novela trestního zákona atd.). Nikdo se dosud podrobně nezabýval důsledky tehdejších novelizací na únik státního majetku. Např. celá část trestního zákona týkající se rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví byla zrušena v květnu 1990 jako přežitek odporující principu stejné právní ochrany všem typům vlastnictví. Státní majetek tak zůstal v klíčovém předprivatizačním období bez trestněprávní ochrany. Důsledkem tak byla „divoká“ privatizace, mnohé podniky byly v tichosti převedeny na soukromé společnosti. Volbami potvrzená moc nebyla vnitřně konsolidována do té míry, aby se vůbec zevrubně zabývala problémem právní kontinuity, tj. jak přebudovat právní řád, který zdělila po komunistickém režimu. Tento problém byl prakticky vyřešen kooptací (kooptace, (z latinského *cooptatio* – doplňování volbou) zpravidla doplnění, případně rozšíření voleného orgánu jeho vlastním rozhodnutím, jeho vlastní volbou (nikoliv tedy skutečnými voliči tohoto orgánu). Rozhodující je zde tedy spíše to, kdo nového člena volí než způsob volby nových poslanců do starých „parlamentů“. To bylo klíčové rozhodnutí, které znamenalo počátek cesty „šití nových záplat na starý stát“.¹⁰

3.2 Legislativní změny

Dobu trvání politického režimu v Československu, v němž měla vedoucí roli Komunistická strana Československa, tj. období od února 1948 do prosince 1989, lze v oblasti trestní justice charakterizovat jako období hrubého porušování zákonnosti. Pro toto období je typické, že ve sféře trestního práva hmotného, v rozporu se zásadami demokratické společnosti, byla jako trestný čin zakotvena i taková jednání, která ve skutečnosti znaky trestného činu (tj. pro společnost nebezpečného činu) nevykazovala, a tudíž neměla být ani trestná. Odsouzení osob za tato jednání jsou nezákonná již ve své podstatě. Ve sféře trestního práva procesního spočívá podstata nezákonnosti v podřízení

⁹ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

¹⁰ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, s. 44-45

celého trestního procesu prioritním zájmům režimu a v nerespektování základních zásad trestního řízení ve všech jeho stádiích. Při aplikaci trestních zákonů po roce 1948 se uplatňoval tzv. třídní přístup, který v praxi znamenal jednak kriminalizaci jednání nevykazujícího znaky trestných činů, dopustila-li se jej osoba řazená mezi tzv. třídu vykořisťovatelů, jednak použití přísnější trestní represe v závislosti na třídní příslušnosti pachatele nebo na jeho politické příslušnosti či světonázoru. Přihlédneme-li pak k hrubému porušování zákonnosti i ve stadiu před zahájením trestního řízení, a k represáliím uplatňovaným i po jeho skončení, dospějeme k závěru, že trestní politika státu v tomto období byla postavena na nezákonných základech. Tento závěr dopadá především na oblast trestných činů proti republice (tzv. protistátní trestné činy), pro které bylo v politických procesech, zejména v období padesátých let, odsouzeno k nejtěžším trestům mnoho zcela nevinných občanů. Z tohoto pohledu sehrál negativní roli nechvalně proslulý zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, který byl později v podstatě převzat a stal se součástí nového trestního zákona č. 86/1950 Sb. K porušování zákonnosti však docházelo i v případech trestního stíhání pro některé další trestné činy. Zesílení trestní represe nastalo opět po roce 1968, kdy byli postihováni režimu „nepohodlní“ občané aktivně vystupující proti tzv. normalizaci. Důvodem postihu byly trestné činy, jimiž se občané stavěli totalitní moci na odpor a jimiž využívali svých nezadatelných lidských a občanských práv. Lze shrnout, že v období totalitní moci trestní právo bylo deformováno a stávalo se často nástrojem k potlačení politických protivníků. Listopadový převrat, z něhož vzešel náš současný demokratický systém, zákonitě vedl i k přeměně celého právního řádu. Z historického pohledu měl pro odstranění totalitního režimu klíčový význam ústavní zákon č. 135/1989 Sb. ze dne ze dne 29. 11. 1989, kterým byla z textu ústavy z roku 1960 vypuštěna ustanovení o vedoucí úloze KSČ ve společnosti a ve státě a teze o marxismu-leninismu, v němž byla vedena veškerá kulturní politika, výchova a vzdělávání.¹¹

Historický význam pak mělo v roce 1991 schválení Listiny základních práv a svobod, která po vzniku samostatné České republiky a přijetí nové Ústavy v roce 1992 se stala podstatnou součástí ústavního pořádku republiky. Důležitou součástí právního řádu je trestní právo. Jeho základní funkcí je ochrana společnosti před kriminalitou. Ustanovení § 1 platného trestního zákona vyjadřuje jeho účel těmito slovy: chránit zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy

¹¹ NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 7

fyzických a právnických osob. Míněna je ochrana před trestnými činy vypočtenými taxativně v trestněprávních normách. Trestněprávní ochrana tak záleží na tom, že trestní právo určuje, které ze společensky škodlivých jevů jsou trestné činy, a stanoví za jejich spáchání tresty a ochranná opatření. Pokud bylo uvedeno, že základní funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou, v žádném případě to neznamená, že lze mechanicky nadřazovat celospolečenské zájmy nad zájmy jednotlivce. Z preambule a ustanovení článku 1 Ústavy ČR naopak plyne, že základem českého státu je úcta k právům a svobodám člověka. Tím je formulována nesporná priorita zájmů individua vůči celku. Bez svobody jednotlivce není svobody společnosti. Trestní právo by proto mělo sledovat účel, pro který je určeno, tj. zajišťovat maximální ochranu člověka, především jeho život, zdraví, svobodu a lidská práva a jeho majetek.¹²

Naše trestněprávní reforma, postupně uskutečňovaná od listopadu 1989, vychází v první řadě z výše zmíněných mezinárodních smluv o lidských právech a po přijetí Ústavy České republiky a Listiny základních lidských práv a svobod rovněž z těchto dokumentů. Mimořádný význam pro vypracování novel trestních kodexů měla ustanovení prvního oddílu hlavy druhé Listiny, zakotvující základní lidská práva a svobody, mezi něž zahrnujeme zejména zaručení osobní svobody, právo vlastnit majetek, nedotknutelnost obydlí, ochranu listovního tajemství a další. Důležitými zásadami našeho práva, včetně práva trestního, se stávají demokratismus a humanismus. Demokratické trestní právo koncentruje svou pozornost v první řadě na ochranu osobnosti člověka, jeho důstojnosti a jeho práv a svobod. Přitom nemůže jít pouze o ochranu obětí kriminality, nýbrž také o ochranu samotných pachatelů před krutými tresty a vůbec před nadměrnou represí. Humanismus, jakožto obecný právní princip, je výslovně pro odvětví trestního práva specifikován např. v čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, kde je stanoveno, že nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Humánní přístup k delikventovi však nelze zaměňovat s neopodstatněnou tolerantností, mírností, což platí zejména vůči nebezpečným zločincům. Takový přístup by ve svých důsledcích mohl vést k absenci humanity ve společnosti, protože tato by nebyla dostatečně chráněna před rostoucí agresivitou pachatelů trestných činů.¹³

¹² NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 7

¹³ NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 7-8

Je samozřejmé, že demokratický stát po odstranění totalitního režimu se musel vypořádat i s neblahým dědictvím uplynulých let a v relativně krátkém časovém úseku napravit nezákonnosti, k nimž docházelo v uplynulých 42 letech, což konkrétně představovalo nutnost zrušit všechna vynesená rozhodnutí, přezkoumat trestní věci osob protiprávně odsouzených, zabezpečit jim společenskou rehabilitaci a přiměřené materiální odškodnění. V neposlední řadě pak bylo na místě vyvodit důsledky proti těm, kteří nezákonnost způsobili. Brzy bylo zřejmé, že toliko individuální přezkoumávání všech v úvahu přicházejících odsouzení jako jediná forma nápravy nebude postačovat z důvodů technických i časově a že kromě této formy nápravy bude nutné přijmout takové řešení, které by znamenalo možnost přednostně provést rozsáhlou rehabilitaci protiprávních odsouzení a paralelně s ní rehabilitaci na základě individuálního přezkumu. Všechny tyto úvahy logicky vyústily v názor, že účinné nápravy lze docílit pouze přijetím samostatného zákona zajišťujícího v maximální míře rehabilitaci všech nezákonně postižených osob, jejichž počet v České republice byl odhadován na cca 200 tisíc a z nichž značná část již byla ve vysokém věku.¹⁴

Výsledkem dlouhodobé úpravy legislativy je, že trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb. byly v období od listopadu 1989 do konce roku 1999 mnohokrát – celkem devětatřicetkrát - novelizovány a prošly velmi rozsáhlými změnami. Jak bylo uvedeno, šlo nejen o změny dílčí, reagující povětšinou na aktuální potřeby a požadavky, ale především o změny zásadního a koncepčního charakteru, představované takovými instituty hmotného a procesního trestního práva, jakými jsou alternativní trest, probace, zločinné spolčení, odklon a další. Došlo k vytvoření mnoha nových skutkových podstat trestných činů ve zvláštní části trestního zákona a byla provedena řada velmi významných změn v trestním řádu. Velkým mezníkem dlouhodobé úpravy je nový trestní zákoník, který parlament schválil po ročním projednávání a účinnosti nabyl 1. ledna 2010. Přímo tak nahrazuje čtyřicet let starý trestní zákon a přináší mnoho novinek, od systémových změn, po zavedení nových institutů. Podrobněji je tento zákoník zmíněn v kapitole stav kriminality v České republice.¹⁵

¹⁴ NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 8

¹⁵ NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 8

3.3 Počátek privatizace

Lze se domnívat, že privatizace v Československu byla součástí počátků příčin nárůstu kriminality po roce 1989. Stav legislativy po převratu nebyl zcela ideální, jak je patrné z předešlých kapitol, a tak spoustu lidí i subjektů využívá této skutečnosti, aniž by v té době mohli být nějakým způsobem postihnuti. Privatizace umožnila do dneška velmi diskutovaným tzv. tunelováním výhodně přesměrovat finanční toky a majetkové uspořádání. V této době tak masově narůstá organizovaný zločin a hospodářská kriminalita, která se v průběhu let vyvinula do dosud zcela neprobádaného směru, proto na ni bylo z počátku velmi obtížné reagovat. O průběhu celé privatizace se vedou několikaleté spory až do dnešní doby.

V Československu začala privatizace krátce před pádem komunistického režimu v roce 1989. Z té doby pocházejí pojmy malá privatizace a velká privatizace. Poté byl uskutečněn ve dvou vlnách experiment s názvem kuponová privatizace. V jeho rámci si mohl každý občan za 1000 Kčs koupit takzvanou kuponovou knížku, jejíž pomocí si mohl v několika kolech objednávat akcie privatizovaných firem. Za jednoho z autorů kuponové privatizace je považován Václav Klaus. Při kuponové privatizaci se proslavil Viktor Kožený „jistotou desetinásobku“. Kdo investoval své body z kuponové knížky do jeho Harvardských investičních fondů, měl příslibeno, že za ně obdrží 10 000 Kč. Tím zřetelně zvýšil účast občanů, značná část si totiž kuponovou knížku vůbec nepořídila. Mnozí z těch, kteří si ji pořídili, investovala tak, že od té doby nedostala žádné nebo jen zanedbatelné dividendy a jejich akcie pozbyly ceny. O hodnocení kuponové privatizace se dodnes vedou spory, některé postkomunistické země (například Gruzie) se jí však inspirovaly.¹⁶

Úkol vypořádat se s minulostí měl na počátku hlavní rozměr ve zbavení exponentů komunistického režimu moci, zejména v ekonomice a ve státní správě. Setrvání takto kompromitovaných lidí v orgánech nově ustavené demokracie podlamovalo důvěryhodnost nové státní moci. Nikdo z minulých mocných, ba ani ovládaných se nepředháněl v přiznání odpovědnosti za komunistický režim. Dokonce i proslavené heslo „nejsme jako oni“ mohlo poskytnout výmluvu: byli to „oni“, ti druzí, kteří jsou na rozdíl od „nás“ odpovědní za komunismus.¹⁷

¹⁶ NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 8

¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 21

Hlavním úkolem politické reprezentace v letech 1990-1992 byla legitimizace a zajištění právního rámce transformace československé ekonomiky. Diskuze o Scénáři ekonomické reformy na podzim roku 1990 velmi urychlila diferenciaci v rámci Občanského fóra a vedla ke vzniku Občanské demokratické strany. Přízračná byla debata o celkovém pojetí charakteru změn. Někteří hovořili o politické a ekonomické reformě ve smyslu návratu k původnímu uspořádání, spor byl o to, zda má jít o návrat před rok 1968, 1948 nebo 1938. Jiní zdůrazňovali, že cílem je transformace, přechod k novému systému.¹⁸

Největší debaty se logicky odehrávaly na téma majetkových změn, které znamenaly nevratný pohyb od postátněné a centralizované ekonomiky k volnému tržnímu hospodářství. Právní rámec privatizace byl v rukou parlamentu, kdežto její provedení a ostatní transformační kroky (liberalizace cen a zahraničního obchodu, vnitřní směnitelnost koruny) byly v kompetenci vlády. Předmětem největší pozornosti byly zákony privatizační a restituční (o zmírnění některých majetkových křivd). K majetkovým restitucím se přistoupilo ze dvou důvodů: jednak komunistická likvidace soukromého vlastnictví byla jednoznačně hodnocena jako krádež, a tedy křivda hodna napravení, jednak šlo o velmi rychlou cestu, jak najít vlastníka ke státnímu majetku. Co nejrychlejší změna vlastnických poměrů byla důvodem pro uzákonění nestandardní kuponové privatizační metody.¹⁹

Na přístupu k privatizaci se krystalizovala politická scéna. Odpůrci rychlé privatizace se neomylně shromáždili v sociální demokracii. Hlavní spor o budoucnost se vedl o to, jaký je vztah mezi systémovými změnami (liberalizace, privatizace), které přinášejí tržní podněty, vytvářením institucí a pravidel (včetně těch nepsaných). V přístupu k transformaci proti sobě stály dva přístupy: liberální přístup kladl důraz na systémové změny, tržní podněty, které jsou předpokladem pro následný vývoj institucí (etika jako produkt konkurence, kapitálových trh jako produkt soukromého vlastnictví), institucionální přístup vycházel z tržních institucí (pravidel včetně sankcí), které následně mění vžitý vzorec chování. Třebaže je na obou přístupech zrnko pravdy, nebylo možné je kombinovat a bylo nutné si mezi nimi vybrat. Liberální přístup nejprve dominoval a v druhé polovině 90. let bylo proto nutné dohánět nedostatky v institucionálním a právním rámci.²⁰

¹⁸ *Privatizace* [online]. Praha: Wikipedia, 2009 [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Privatizace>>.

¹⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 21

²⁰ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 21

Nástup oponentů dosavadního liberálního přístupu vedl koncem 90. let ve snaze připravit Českou republiku na vstup do Evropské unie k přípravě řady koncepčních a strategických rozhodnutí. Vnější tlak na přiblížení právnímu a institucionálnímu prostředí EU spolu s periodickým hodnocením konformity veřejných politik ve srovnání s evropskými standardy měly rostoucí vliv na politiku vlády a donutily jí také k opatřením v oblastech, v nichž čelila domácím zájmům.²¹

Samotné vyjádření Václava Klause s odstupem času se nachází na jeho oficiálních internetových stránkách. Zde cituji části tohoto vyjádření:

„I dnes jsem stoprocentně přesvědčen, že – ačkoliv by se některé věci jistě daly udělat trochu jinak – šlo o proces úspěšný, jehož výsledkem jsou dnešní fungující soukromé společnosti. Všichni občané touto cestou dostali šanci získat svůj podíl na majetku, který podle tehdejší doktríny patřil všem.“²²

„Kupónová privatizace byla politickým procesem a jako taková bude vždy mít své zastánce a odpůrce. Sama privatizace představovala určitý paradox: Vláda, která – jak jsme vždy tvrdili – nedokáže řídit podniky, se měla ujmout řízení procesu jejich privatizace! Stát byl nucen dělat něco, co mu z principiálních důvodů nepřísluší. Přirozeným postupem by bylo to, kdyby svůj majetek prodávali skuteční, tj. soukromí vlastníci tohoto majetku. Z povahy soukromého vlastnictví totiž vyplývá, že je prodávající nepodplatitelný, protože by poškozoval sám sebe. Když majetek prodává stát, vždy existuje riziko, že bude kupující soukromý subjekt chtít ovlivnit úředníka nebo politika, aby mu prodal majetek pod cenou.“²³

Rozkrádání majetku firem nebylo jediným dosud neznámým jevem, který po roce 1989 přišel. Dalším byla nezaměstnanost, kterou většina obyvatel znala jen z knih a ze škol, jako něco nežádoucího, s čím buržoazní svět neumí bojovat. I v ČR se ale počet lidí bez práce, kteří pobírají státní podporu, postupně vyšplhal až na 11 procent. Mohlo za to především masivní propouštění ve velkých firmách, jejichž přezaměstnanost v první polovině 90. let držela počet lidí bez práce kolem tří procent.²⁴

²¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 24

²² *15 let od zahájení kupónové privatizace* [online]. Praha: Václav Klaus, 2010 [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/755>>.

²³ *15 let od zahájení kupónové privatizace* [online]. Praha: Václav Klaus, 2010 [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/755>>.

²⁴ *Patnáct let vývoje české ekonomiky po roce 1989* [online]. Praha: on-line magazín deníku Právo & Seznam.cz, 2010 [cit. 2010-04-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/43965-patnact-let-vyvoje-ceske-ekonomiky-po-roce-1989.html>>.

4 VÝVOJ NÁRŮSTU KRIMINALITY PŘED A PO ROCE 1989

Od historického sledu událostí, který uzavřela Československá privatizace, se dostávám k samotné kriminalitě a zkoumání jejích příčin. Privatizace jako taková, spolu s rozsáhlou amnestií prezidenta Václava Havla, dala hlavní příčiny k prudkému nárůstu kriminality, zejména v oblasti hospodářské, organizované, majetkové a násilné. Celé toto prostředí podporovala zejména v počátku devadesátých let špatná legislativa.

4.1 Vymezení pojmu kriminalita

Věda o kriminalitě se nazývá kriminologie. Kriminologie je věda o zločinnosti (kriminalitě), o jejích pachatelích a jejích obětech a o její prevenci. Zločinnost jako fenomén zkoumaný kriminologií má aspekty společenské i osobní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické a jiné. Proto je kriminologie naukou na pomezí několika vědních disciplín. Kriminologie zkoumá zločinnost, její formy a vývoj a související problematiku jako reálný fenomén. Je tedy vědou empirickou. Pramen kriminologického poznání tedy není trestní právo s jeho definicemi jednotlivých druhů trestných činů. Termín kriminologie je odvozen od latinského slova crimen (zločin, trestný čin) bývá připisován francouzskému antropologovi Topinardovi (1879). Předmětem kriminologie a jejího zkoumání je v první řadě zločinnost (kriminalita). V otázce vymezení pojmu kriminalita existuje mezi kriminology značná pluralita názorů. Řada kriminologů chápe pojem kriminalita ve smyslu trestního práva. Tj. s omezením na jednání, jež naplnila skutkovou podstatu některého trestného činu. Kriminologický pojem trestného činu ztotožňují tito kriminologové s trestněprávním pojmem trestného činu. Mluvíme o tzv. legální definici. S jiným častým pojetím je sociologická definice, podle níž je trestný čin v kriminologickém smyslu vymežován zejména jako čin společensky škodlivý, jako čin antisociální nebo jako sociálně deviantní jednání. Řada kriminologů se pokouší o vytvoření jakési smíšené definice legálně-sociologické. V každém případě je optimálním výchozím bodem kriminologických bádání trestný čin a jeho druhy, tak jak jsou definovány trestním

právem. Platné trestní právo je pro kriminology cenným vodítkem, na něž se však nemohou v zájmu pravdivosti svého poznání vázat.²⁵

Lze oprávněně říct, že kriminologie je v první řadě vědou o kriminalitě jako hromadném masovém jevu a že studium kriminality jako masového fenoménu je výchozím bodem kriminologického výzkumu. Při hodnocení měřítka chápání kriminality není opodstatněné považovat za trestnou činnost jednání, jejichž postih byl výrazem zostřené trestní represe vůči skutečným či domnělým odpůrcům totalitního režimu v letech padesátých i šedesátých. Lze rovněž mít pochybnosti o oprávněnosti postihu ve své době trestných jednání typu pohlavního styku s osobou stejného pohlaví, prostituce či široce projímaného výtržnictví. Právní vědomí občanů postih takovýchto a dalších jednání často neakceptovalo. Stát tak sám vytvářel přehnanou kriminalizaci jakousi umělou kriminalitu. Na druhé straně řada jednání podle platného práva postižitelných zůstávala stranou pozornosti orgánů činných v trestním řízení.²⁶

4.2 Vývoj nárůstu kriminality před rokem 1989

Nejvyššího stavu prokuraturou registrované kriminality bylo dosaženo v roce 1975, kdy bylo pro trestné činy stíháno 157 130 osob a pro přečiny oznámeno 87 684 osob. Poté následoval v období let 1976-1979 pokles této kriminality. Počínaje rokem 1980 byl zaznamenán postupný vzestup, avšak od roku 1983 je patrná stagnace, v roce 1987 pak mírný pokles počtu stíhaných osob, a to o 2,3 % u trestných činů a o 4,6 % u přečinů. Počet stíhaných osob pro trestné činy připadající na 10 tisíc trestně odpovědných obyvatel, který v roce 1975 činil 138, poklesl v roce 1980 na 111 osob, v letech 1985 a 1986 činil 121 osob a v roce 1987 pak 117 osob. Kolísání je patrné především v tehdejší České socialistické republice, která se v posledních pěti letech podílela na celostátní kriminalitě téměř třemi čtvrtinami (u trestných činů představuje tento podíl 69,9 %, u přečinů 76,9 %). Relativně větší pokles počtu osob stíhaných v roce 1987 pro přečiny byl do jisté míry způsoben zvýšením dolní hranice škody rozlišující majetkové přečiny od přestupků. Z celkového počtu stíhaných osob bylo v průběhu posledních pěti let obžalováno pro trestné činy 65 % osob a z obžalovaných bylo 97 % odsouzeno. U přečinu činí procento podaných návrhů na potrestání 47 %.

²⁵ NOVOTNÝ, O., *Základy kriminologie*, Praha: Univerzita Karlova, 1993, s. 7

²⁶ NOVOTNÝ, O., *Základy kriminologie*, Praha: Univerzita Karlova, 1993, s. 13

Tento stav je ovlivněn především počtem neznámých pachatelů v roce 1985, také amnestií prezidenta republiky. Vývoj kriminality před rokem 1989 je znázorněn i v grafu o celkové evidované kriminalitě od roku 1973 (viz příloha I)²⁷

4.3 Vývoj nárůstu kriminality po roce 1989

Vývoj nárůstu kriminality se dá nejlépe charakterizovat při pohledu na grafy, které znázorňují prudce stoupající tendenci (viz příloha I). Z pohledu policejní statistiky lze konstatovat, že úroveň kriminality s ohledem na platný trestní zákon a způsob sběru a zpracování statistiky již pravděpodobně dosáhla svého vrcholu v roce 1998 a v současnosti začíná prokazatelně stagnovat. Od roku 1994 sice kriminalita až do roku 1999 stále ještě stoupala (od roku 1997 za hranici 400 tis. trestných činů ročně), ale v celkovém srovnání vývoje v poslední dekádě se rozdíl mezi jednotlivými roky v úrovni kriminality (tj. dynamika kriminality) začaly zmenšovat a mezi roky 1998 a 1999 nárůst již představoval necelý jeden tisíc trestných činů. Výsledky roku 2000 tak potvrzují, že očekávání stagnace úrovně kriminality, tj. mírného pohybu kolem hranice 400 tis. trestných činů, případně další mírný pokles evidované kriminality, způsobený především poklesem počtu evidovaných majetkových trestných činů, bylo správné. Ve srovnání s rokem 1994 je pokles kriminality v roce 2000 průkaznější, protože jej nelze vysvětlit výraznější změnou v legislativě.²⁸

²⁷ *Zpráva generálního prokurátora ČSSR a Nejvyššího soudu ČSSR o stavu socialistické zákonnosti* [online]. Praha: Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/eknih/1986fs/tisky/t0091_01.htm>.

²⁸ MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADEŘÁBKOVÁ, D., *Kriminalita v roce 2000: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 8

5 PŘÍČINY NÁRŮSTU KRIMINALITY PO ROCE 1989

V této kapitole se dostávám k samotnému jádru problematiky. Na úvod zde uvádím pohled do kriminologických výzkumů a vymezení pojmu viktimologie. Tyto výzkumy představují základní představu o tom, jaké druhy kriminality představovaly největší podíl na celkové trestné činnosti. Současně s výzkumy se zkoumaly i otázky jak v řešení vzniklé situace, tak v současné ochraně před kriminální situací. V následném zkoumání sledu událostí, se dají hledat odpovědi na některé příčiny nárůstu kriminality.

5.1 Kriminalita a viktimologické výzkumy

Předmětem pozornosti viktimologie – nauky o oběti trestného činu – jsou mimo jiné modely lidského chování, jimiž se potencionální oběť může vyhnout poškození trestným činem. Podobně jako se v rámci kriminologie vyčleňuje viktimologie jako její relativně autonomní součást, konstituuje se někdy prevence viktimnosti (viktimologická prevence) jako samotný druh prevence kriminality i když by bylo možné její opatření zařadit z převážné části do situační či sociální prevence. Cílem prevence viktimnosti je, aby se člověk nestal obětí trestného činu.²⁹

Podle oficiálního pojetí je prevence viktimnosti založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Prevence viktimnosti by měla zahrnovat přípravu lidí na osvojení si a uplatňování preventivních opatření, jimiž by mohli snížit riziko svého ohrožení kriminalitou. Podstatou viktimologické prevence je tak především její informační moment (různé formy osvěty, jak se vyhnout kriminogenním situacím, popř. jak se v nich chovat). Dále pak jde o vštěpování některých obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob a jejich majetku. Osoby a skupiny s vyšším rizikem viktimizace jsou též vybavovány vhodnými

²⁹ ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Prevence kriminality*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008, s. 24

prostředky nebo se jim dostává i výcviku v příslušných sebeobránných technikách i v psychologickém působení na útočníka v době hrozícího nebezpečí.³⁰

Kriminalita a její prudký nárůst je průvodním jevem současné společnosti. Je chápána jako důsledek procesu sociální desintegrace provázející řadu sociálních a společenských změn. Pojem kriminalita se stává součástí každodenní reality téměř každého občana, o čemž svědčí její prudký nárůst nejen v ČR, ale téměř ve všech zemích světa. Svým obětím přináší velké fyzické, psychické, emocionální a finanční ztráty. Se stále rostoucí kriminalitou roste i počet těch, kteří s ní získali určitou osobní zkušenost. Výzkumy odhadují, že v horizontu příštích pěti let získá přibližně 60 % obyvatel v ČR osobní zkušenost s rolí oběti trestné činnosti. Z těchto důvodů je realizace viktimologických výzkumů velmi přínosnou aktivitou, která přináší informace týkající se struktury a dynamiky tohoto jevu, spolu s vymezením trendů kriminality a účinnosti preventivních opatření. Téměř všechny průmyslově vyspělé země intenzivně vnímají a řeší otázky vysoké kriminality již od 70. let 20. století.³¹

Od roku 1989 byla zahájena tradice realizace viktimologických výzkumů na mezinárodní úrovni, která vzešla ze zkušenosti s měřením kriminality prostřednictvím šetření na místní úrovni. Takto orientované výzkumy obětí trestných činů umožňují srovnávat situaci na úseku kriminality ve vlastní zemi se situací jinde a umožňují porovnání míry a úrovně trestné činnosti a hledání účinných preventivních opatření. Tento postup však přináší opět pouze orientační komparativní zjištění, která jsou způsobena odlišnostmi různých právních systémů a různých definic konkrétních trestných činů, včetně různé míry regulace společenských vztahů prostřednictvím trestního práva. Přesto jsou tyto viktimologické výzkumy velmi cennou devizou, zvláště ve srovnání se zeměmi s vyspělejší ekonomickou stabilitou. Viktimologické výzkumy všeobecně však mají i svá omezení, která jsou silně vnímána, zejména pokud se týká trestné činnosti dětí a mládeže, nebo jsou většinou dotazovány osoby starší 15 let, dále se většinou zaměřují na jednotlivce, tedy nevypovídají o trestné činnosti zaměřené proti právnickým osobám a zabývají se pouze vymezeným okruhem trestných činů, které obsahuje dotazník, přičemž nejsou zahrnuty tak závažné trestné činy jako je např. organizovaný zločin, vraždy, hospodářské trestné činy apod. Rovněž nepokrývají trestné činy, u kterých neexistuje jasná oběť (zneužívání drog, gambling apod.) a také vylučují

³⁰ ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Prevence kriminality*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008, s. 24

³¹ ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Prevence kriminality*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008, s. 24

osoby, které nežijí s dotazovaným ve společné domácnosti. A právě prudce rostoucí trestná činnost dětí spolu s brutalitou těchto činů je vážným varováním nejen pro ČR.³²

Negativní důsledky stavu anomie se projevují v růstu sociální patologie a konfliktnosti vztahů mezi lidmi, které jsou zvláště výrazně modifikované na lokální úrovni. V této souvislosti přinášejí významné výsledky viktimologické výzkumy na místní úrovni, které umožňují poznat a analyzovat specifika a možné příčiny kriminality. Výzkumy zaměřené na konkrétní regionální oblasti prokázaly významnou souvislost mezi násilnou kriminalitou a osobnostními, kulturními a hodnotovými orientacemi.³³

Nezaměstnanost, sociální potřebnost a výše průměrné měsíční mzdy jsou spíše potenciálními faktory, které se mohou na tomto druhu kriminality podílet spíše nepřímou. První mezinárodně organizovaný viktimologický výzkum proběhl v roce 1989 za účasti 15 průmyslově vyspělých zemí pod záštitou organizace OECD s doporučením jeho vyhodnocení a opakování každé 3 roky. Druhého kola v roce 1992 se již zúčastnila tehdejší Československá republika, jejíž výsledky byly zaměřeny pro využití možností komparace získaných poznatků, pro další metodologická zlepšení výzkumu a pro pochopení problémů kriminality v regionu střední a východní Evropy. Další mezinárodně organizovaný výzkum byl proveden za účasti České republiky v roce 1996, jehož výsledky byly pro odbornou veřejnost publikovány a jehož výzkumná zjištění se týkají především míry viktimizace jednotlivými trestnými činy, celkové zkušenosti respondentů s viktimizací podle velikosti bydliště, pětileté a jednorocní míry viktimizace jednotlivými trestnými činy, otázkami oznamování jednotlivých trestných činů policii a spokojeností se způsobem jejich vyřešení, otázkami týkajícími se pocitu bezpečí ve vztahu k věku, k pohlaví, k místům a s prevencí. Základním nesporným zjištěním je, že celková zkušenost lidí s trestnými činy stále stoupá. Mezi nejfrekventovanější trestné činy patřily podle výzkumných zjištění krádeže předmětů z aut, krádeže osobního majetku, loupeže, sexuální útok a fyzické napadení. Při oznamování deliktu policii převládaly důvody materiální povahy (pojištění, snaha o nalezení věci), dále důvody vyplývající z občanské povinnosti nahlásit skutek, z důvodu psychologické nebo emocionální podpory a z důvodů morálních. U násilných trestných

³² *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

³³ *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

činů je to pochopitelně důvod vedoucí k zabránění opakování jednání, snaha o potrestání a etické důvody.³⁴

Dalším významným zjištěním je otázka vnímání pocitu bezpečnosti a strach z kriminality. Strach z kriminality je chápán jako vnímání ohrožení osobní bezpečnosti v souvislosti s přímou i nepřímou zkušeností s viktimizací, se způsobem prezentace násilí v masmédiích, s charakterem a případnými viktimogenními rysy lokality bydliště a samozřejmě i s osobnostními charakteristikami respondenta. Strach z kriminality je intenzivněji vnímán i v souvislosti se sociální izolací jedince. Strach z vlastní viktimizace a minimalizace tohoto rizika může vést v extrémních případech k nejrůznějším formám vyhýbavého chování, a tím i k omezení svobody pohybu vedoucí ke změně kvality života. Strach ze zločinu může být spíše vázán na přítomnost hluku, vandalismus, veřejný alkoholismus, než na skutečné kriminální události. Další podobou strachu je strach jako výsledek konstrukcí a veřejného skandalizování a prezentace násilí masmédií, které je značně odlišné, účelové, výběrové a rozdílné od kriminality registrované i latentní.³⁵

Pojem strachu z kriminality nabývá na intenzitě i na aktuálnosti v 90. letech a s tím souvisí i otázka prevence kriminality jako prostředek snižování strachu z kriminality, která je zejména situační, zaměřená na odstraňování desorganizačních signálů hodnot a na vytváření a prezentování adekvátního obrazu reality stavu společnosti a kriminality. Nejvíce realizovaná preventivní opatření částečně eliminující i strach z kriminality jsou ta, která se vztahují ke způsobu chování v době nepřítomnosti, dále jsou to nejrůznější fyzická opatření a opatření situační, na místní úrovni.³⁶

O stavu kriminality ve společnosti vypovídají informace o registrovaných trestných činech, které jsou obsaženy v soudních nebo policejních statistikách a které vypovídají o fungování trestní justice, popř. o pachatelích a druzích deliktů. Informace o podílu občanů na oznamování trestných činů a o obětech, které již zcela stojí stranou zájmu, jsou opomíjeny. Řada trestných činů zůstává policií neodhalena nebo je neoznámena. Tato část skryté (latentní) kriminality je nazývána „dark figures“ a je v různých zemích odlišně registrována i hodnocena. V našich podmínkách je kladen

³⁴ *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

³⁵ *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

³⁶ *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

důraz na objasněnost případů, a proto případy s malou nadějí na dopadení pachatele nejsou evidovány. Často nejsou policií registrovány takové trestné činy, které sama nepovažuje za závažné. To všechno jsou důvody, které mohou směřovat k poměrně malé míře oznamování veřejnosti o spáchaných trestných činech. Dalším důvodem oznamování nebo neoznamování je druh spáchaného deliktu a možnost získat nápravu, tedy výše škody a důvěra v policii a její schopnost případ úspěšně vyřešit. V případech násilných trestných činů jsou to pochopitelné ještě i obavy oběti ze sekundární viktimizace. Odhadování rozsahu skryté kriminality je prováděno tzv. vlastní výpovědi respondentů o trestných činech, kterých se sami dopustili (self reporting) a výzkumy obětí trestných činů. I v těchto případech vlastní výpovědi je však nutno počítat i s možností mystifikace a nepravdivých odpovědí, které jsou dány obavami z případných následků, stylizací do smyšlené role oběti se snahou po satisfakci, sklony k fabulaci kriminální příhody nebo také nedůvěrou k výzkumnému pracovníkovi, neochotou vypovídat o vlastní viktimizaci apod. Tyto možnosti chování respondentů dávají možnost vzniku tzv. potenciální kvantitativní chyby v počtu obětí, avšak poskytují dostačující kvalitativní charakteristiky souboru obětí. Přesné vymezení trestného činu a jasná formulace otázky a správné kvalifikování jednání je tedy jednou z dalších důležitých metodologických výzkumných postupů.³⁷

5.2 Amnestie prezidenta Václava Havla

Jednou z příčin nárůstu kriminality se hned po revoluci dala považovat rozsáhlá amnestie prezidenta Václava Havla. Před 20 lety, 1. ledna 1990, vyhlásil prezident Václav Havel svou první a nejrozsáhlejší amnestii. V jednom ze svých prvních kroků po zvolení hlavou tehdejšího Československa rozhodl o rozsáhlém prominutí trestů udělených za předchozího režimu. Amnestie, jež byla největší v poválečné historii státu, se dotkla zhruba dvou třetin z tehdejšího počtu 31.000 vězňů. Vězňice opustili lidé odsouzení k trestům do dvou, případně tří let, u vyšších trestů byl pobyt ve vězení zkrácen o třetinu až polovinu. Bylo také zastaveno stíhání osob, kterým hrozily maximálně tři roky vězení. Amnestie se nevztahovala na vraždy, znásilnění a zneužití pravomocí. Z celkového počtu 31.000 osob, které byly k 1. lednu 1990 ve věznicích v

³⁷ KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

celé tehdejší federaci, bylo propuštěno na 23.000 lidí. Již do pěti dnů od prezidentského rozhodnutí jen v České republice podle tehdejších informací úřadů opustilo brány vězeňských zařízení 11.600 lidí. Dalším vězňům byl trest zkrácen a vrátili se z věznic později. Celkem věznice na území Česka opustilo přes 15.000 amnestovaných. Novoroční amnestie z doby těsně po změně režimu v listopadu 1989 se dočkala časté kritiky. Spolu s omluvou sudetským Němcům patří toto rozsáhlé prominutí trestů ke krokům, které tehdejšímu prezidentovi Havlovi veřejnost vyčítala už v počátcích jeho politické dráhy. Kritici tohoto pardonu poukazovali na skutečnost, že mnozí amnestovaní neměli kam jít, zaplnili nádražní budovy a údajně způsobili značný nárůst kriminality.³⁸

Podle Havla činily trestné činy, které spáchali propuštění vězni, pouze devět procent z celkové kriminality v roce 1990. Rozsah amnestie Havel odůvodňoval porušováním práva policejními i justičními orgány předlistopadového režimu. Odsouzeným měla amnestie nabídnout, aby se i oni zařadili do nově vznikající občanské společnosti.³⁹

S propuštěním na základě amnestie začaly věznice hned následující den po jejím vyhlášení. Rozsah amnestie však způsobil nejen radost propuštěným, ale také některé problémy státnímu aparátu. Neexistovalo například zázemí, které by pomohlo lidem často bez domova a jakýchkoliv finančních prostředků. Propuštěným se proto snažili pomoci dobrovolníci, kteří sbírali peníze, oblečení a hledali jim ubytování i práci. Amnestie se dotkla i hospodářství. Vzhledem k tomu, že státní podniky do roku 1989 v hojné míře využívaly práci odsouzených a některé na ní byly zcela závislé, nastala v mnoha z nich kritická situace. Ve Škodě Mladá Boleslav, která v té době vyráběla populární favority, tvořili například vězňové 15 procent všech zaměstnanců. Udílení amnestie je jednou z pravomocí prezidenta, která mu umožňuje hromadně promíjet či snižovat tresty, případně nařizovat, aby se trestní řízení nezahajovalo. Vztahuje se k trestným činům, nikoli ke konkrétním osobám. Havel vyhlásil amnestii ještě v letech 1993 a 1998, vždy ke svému zvolení prezidentem. Tyto amnestie se však již týkaly mnohem menšího počtu osob (v roce 1993 bylo amnestováno 130 lidí, v roce 1998 bylo na základě amnestie propuštěno téměř tisíc obviněných a odsouzených).

³⁸ *Před 20 lety vyhlásil prezident Havel rozsáhlou amnestii* [online]. Praha: České noviny.cz, zpravodajský server čtk [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pred-20-lety-vyhlasil-prezident-havel-rozsahlou-amnestii/414084>>.

³⁹ *Před 20 lety vyhlásil prezident Havel rozsáhlou amnestii* [online]. Praha: České noviny.cz, zpravodajský server čtk [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pred-20-lety-vyhlasil-prezident-havel-rozsahlou-amnestii/414084>>.

Havlův nástupce v úřadu prezidenta Václav Klaus po svém zvolení v roce 2003 ani po loňském znovuzvolení či při jiné příležitosti amnestii nevyhlásil.⁴⁰

Protože je toto téma hodně diskutované a nikdo se stoprocentní určitostí vlastně nedokázal doložit přesná úskalí a následky této amnestie, uvádím zde osobní vyjádření prezidenta Václava Havla. Nyní cituji z jeho prohlášení.

„Mé milosti a amnestie nemají, jak známo, dobrý zvuk. Nedělám si iluze, že jakýmkoliv dodatečným vysvětlováním na tomto špatném zvuku něco významně změním, ale přesto využívám i této příležitosti, abych se pokusil obsáhleji celé téma vysvětlit. Především je velký blud, píše-li se, že jsem udělil tu či onu kontroverzní milost. Každá milost je kontroverzní, každá milost je pro mne spojena s velkými rozpaky, s velkým váháním a téměř lékárnickým zvažováním všech argumentů pro a proti. Milostmi se zabývá zvláštní odbor mé Kanceláře, který shromažďuje příslušné spisy, navštěvuje vězně ve věznicích, jejich rodiny, postižené, sbírá bezpočet podkladů. Samozřejmě známe i stanovisko Ministerstva spravedlnosti k té které milosti. Na základě tohoto souboru informací potom rozhodují. Tímto rozhodováním, ať bude jakékoli, nikdy nezvýším svou popularitu, spíš ji vždy znovu snížím, to je vyzkoušeno a ověřeno. Jenže já milosti neuděluji kvůli popularitě, ale proto, že to je má ústavní pravomoc, kterou považuji za systémově správnou. Pokud někdo ústavními změnami mne jako prezidenta či mého nástupce tohoto práva zbaví, pak ušetří mně či jemu mnoho práce. Čili: nemám žádný osobní důvod bojovat proti eventuálnímu zrušení této pravomoci. Nicméně kdyby byla tato prezidentská pravomoc zrušena, považoval bych to za systémovou katastrofu. Právo, ať chceme či nechceme, je vždycky určitým způsobem plošné, určitým způsobem slepé. Nikdy - ani v tom nejdokonalejším systému a náš věru dokonalý není - nemůže postihovat individualitu každého případu a přihlédnout ke všem jeho souvislostem. Proto existuje tato zvláštní pravomoc, která umožňuje přihlédnout k absolutní jedinečnosti různých případů. Jen pro informaci: V době mého předchůdce prezidenta Husáka bylo průměrně udělováno každý rok kolem 2 000 milostí, v roce 1987 to bylo 3 207, 1988 - 2 028, 1989 - 198. Jako federální prezident jsem udělil v roce 1990 - 433 milostí, v roce 1991 - 62 milostí, v roce 1992 106 milostí a jako český prezident v roce 1993 - 248 milostí, v roce 1994 - 407 milostí, v roce 1995 - 107 milostí, v roce 1996 - 77 milostí, v roce 1997 - 63 milostí, v roce

⁴⁰ *Před 20 lety vyhlásil prezident Havel rozsáhlou amnestii* [online]. Praha: České noviny.cz, zpravodajský server čtk [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pred-20-lety-vyhlasil-prezident-havel-rozsahlou-amnestii/414084>>.

1998 - 72 milostí, v roce 1999 - 88 milostí, v roce 2000 - 105 milostí, v roce 2001 - dosud 20 milostí.“⁴¹

5.3 Vývoj majetkové kriminality a kriminality mládeže

Kriminalita po roce 1989 masově narostla. Týká se to zejména kriminality majetkové - téměř 80% (viz příloha III). Kriminalita se koncentruje zejména ve velkých městech, průmyslových aglomeracích s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. Zvyšuje se samoučelná brutalita a bezohlednost při trestné činnosti. Stoupá kriminalita spojená s drogami a jinými závislostmi. Stále vyšší počet trestných činů zůstává nenahlášen, neobjasněn a nepotrestán. Mění se i profil pachatelů, kteří se neliší od ostatní průměrné populace. Problematickým jevem zvyšující se kriminality je nárůst trestných činů spáchaných nezletilými delikventi. V České republice se za posledních dvacet let zvýšil počet registrovaných trestných činů čtyřnásobně. Násilná kriminalita vzrostla dvojnásobně a majetková kriminalita sedminásobně. Zlomovým obdobím nárůstu kriminality byla léta 1990 - 1993.⁴²

5.3.1 Majetková kriminalita

Majetková kriminalita zahrnuje všechny trestné činy proti majetku v souladu s trestním zákoníkem a neuzívá rozdělení podle policejní takticko-statistické klasifikace. Trestná činnost majetková, která vlastně určuje rozsah a vývoj kriminality, je tou trestnou činností, která po roce 1990 způsobila radikální nárůst evidované kriminality a v posledních několika letech způsobila stagnaci policií evidované kriminality. U majetkové trestné činnosti je také odhadována nejvyšší latence. V případě majetkové kriminality se škodou nikoliv nepatrnou (nad hranicí 5000,-Kč) pak odhadovaná latentní kriminalita představuje násobky kriminality evidované (viz příloha II).⁴³

Politika sice přímo majetkovou kriminalitu nepodporuje, právě naopak halasně proti ní brojí, zejména však proti té, která směřuje proti občanům – voličům. Četnými

⁴¹ *Amnestie, milosti* [online]. Praha: Osobní stránky Václava Havla [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=3&id=9>>.

⁴² MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADERÁBKOVÁ, D., MARTINKOVÁ, M., *Kriminalita v roce 2003: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 35

⁴³ CEJP, M., a kolektiv, *Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 45-46.

svými projevy ji však může podporovat. Např. zasahováním politických intrik do činnosti mocenských orgánů – mj. činnosti Policie ČR (srov. např. manipulaci s odposlechy a její zneužívání v politickém boji). Tyto zásahy jsou často motivovány i skutečností, že při změně politického prostředí dochází nejen k výměně vedení jednotlivých resortů, ale i vyšších státních úředníků. Neochota politiků a vyšších státních úředníků nést osobní odpovědnost za politicky motivovaná rozhodnutí může vést ke korupci a zneužívání pravomoci veřejného činitele pro osobní a stranické obohacení. Spíše než stav ekonomiky podporuje závažnou majetkovou kriminalitu (její rozsah i výši způsobené škody) legislativa, která nevynechává jasně pravidla ekonomickým operacím a následně zjištěné nedostatky a pochybení kriminalizuje. Relace mezi majetkovou kriminalitou a nezaměstnaností (chudobou) nebyla prokázána. Spíše je výskyt majetkové drobné a pouliční kriminality spojen s výskytem určitých skupin obyvatel v anonymitě velkých aglomeračních celků, kde spolupůsobí více kriminogenních faktorů (lehce přístupný a zpeněžitelný majetek, vysoká hotovost, nezajištěná auta, hotovost a drahé předměty u nepozorných zahraničních turistů, přelidněnost apod.). Avšak i oživení stavebnictví v posledních letech má své negativní následky dané soustředěním stavebních dělníků (včetně cizinců nelegálně pobývajících na území ČR) do určitých lokalit, lehce dostupného materiálu apod., což často vyúsťuje ve zvýšení počtu krádeží, ale i zvýšení výskytu násilných trestných činů atd. Pro účinný postih majetkové kriminality chybí poznatky a zkušenosti o způsobech zjišťování a prokazování zločinných praktik při opatřování majetku fyzickými, ale i právníckými osobami. Krádeží tzv. prostých je v posledních letech evidováno též každoročně celkově o několik tisíc trestných činů méně. Zhruba na úrovni roku 1996 stagnuje počet evidovaných krádeží motorových vozidel dvoustopých (aut), což představuje cca 27 000 trestných činů ročně. V roce 2000 došlo u tohoto druhu trestné činnosti k poklesu o cca 3000 trestných činů. Cca 40 % všech krádeží aut představují krádeže aut v Praze. Celkově klesá i počet krádeží věcí z aut, avšak podstatně se zvýšil počet krádeží součástí z motorových vozidel. Objasněnost krádeží spojených s auty zůstává stále tradičně nízká a pohybuje se kolem 15 %.⁴⁴

Celkový nárůst i pozdější pokles kriminality byl podle Institutu pro kriminologii a sociální prevenci ovlivněn především nárůstem a poklesem majetkové trestné činnosti. Tyto činy, sahající od kapesních krádeží po vloupání do bytů a dalších objektů, mají

⁴⁴ CEJP, M., a kolektiv, *Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 45-46

tradičně největší podíl na trestné činnosti. Policistům se je také nejméně daří objasňovat.⁴⁵

5.3.2 Kriminalita mládeže

Obecně lze říci, že kriminalita dětí a mladistvých je silně medializována. V roce 1989 se o dětské kriminalitě prakticky nemluvalo, přestože tehdy byl podíl kriminality mládeže na celkové kriminalitě vyšší o 1,17% než v roce 1999. Totéž platí i o brutalitě dětí, která se vyskytuje v různé formě a intenzitě případ po případu, nejčastěji jako šikana mezi dětmi. Použití zbraně různého druhu dětmi je pouze ojedinělé, záleží na okolnostech každého případu. Ve věkové kategorii 12-15 let se nařizuje ochranná výchova v případě, že by šlo o čin, za který může být uložen výjimečný trest. U závažnějších trestných činů se tedy automaticky neupouští v této věkové kategorii od soudního řízení. V méně závažných případech by bylo vhodné ukládat alternativní tresty formou veřejně prospěšných prací adekvátních k věku provinilce. Zahraniční zkušenosti s tímto systémem jsou velmi dobré. V některých státech USA klesla kriminalita až o 50%, protože důsledné uplatňování tohoto systému snižuje i recidivu trestné činnosti.⁴⁶

Rodiče odpovídají za škody způsobené jejich dětmi. V případě způsobené škody rozhoduje v občansko-právním řízení soud (podle znaleckého posudku odhadujícího výši škody) o náhradě škody. Výhodné je rodičovské pojištění proti škodám způsobeným dětmi. Pojištění uhradí způsobenou škodu, která mnohdy dosahuje mnoha desítek tisíc korun (zapálený stoh, budova, lesní porost, poškozená karoserie automobilu, výkladní sklo atd.).⁴⁷

V roce 1999 se dopustily děti do 15 let celkem 12 000 trestných činů, jejichž charakter a způsob provedení se blíží dospělým pachatelům. Tyto děti se dopustily i 4 vražd a nejsou jim „cizí“ ani způsoby páchaní vyspělé hospodářské kriminality, jako je padělání bankovek, podvody a zpronevěra, kterých bylo spácháno rovněž ve stejném roce 90. U této věkové kategorie prudce roste i počet násilných trestných činů, přepadení, loupeže, vydírání a úmyslného ublížení na zdraví. To je důvodem k diskusi o snížení hranice trestní odpovědnosti z patnácti na čtrnáct nebo na třináct let. Nárůst delikventního chování a brutality spáchaných činů u dětí je problémem i jiných zemí,

⁴⁵ *Kriminalita po Listopadu v Česku výrazně vzrostla* [online]. Praha: on-line magazín deníku Právo & Seznam.cz [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/181266-kriminalita-po-listopadu-v-cesku-vyrazne-vzrostla.html>>.

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Praha: Portál, 2004, s. 31

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Praha: Portál, 2004, s. 31

jehož spojitost je spatřována nejen v souvislosti s otázkami socializačního přenosu delikventních substruktur v rodině, ale i v souvislosti se sociální diferenciací, pracovní výkonností, která se promítá do obrazu vztahových a hodnotových dimenzí v rodině v souvislosti s dynamikou předchozích společenských změn.⁴⁸

Na růst kriminality dětí a mladistvých má nesporně vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení dětí ve škole, naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, kamarádi atd. Masová média se jeví jako silný socializační faktor. V případě trestné činnosti dětí je třeba volat k zodpovědnosti zejména rodiče, obecně je nutné zaměřit komplexní prevenci na tento celospolečenský problém. Kriminalita mladistvých a dětí se vyvíjí v souladu s kriminalitou celé společnosti. Základním problémem trestní politiky ve vztahu k delikventní mládeži není neuvědomování si její specifčnosti mezi pachatelí trestných činů, ale hledání optimální hranice, do kdy lze tuto specifčnost uplatňovat. Dále také vymezování hranic věkových podskupin, do kterých lze mládež dále rozdělovat podle stupně vývoje osobnosti a schopnosti uvědomit si nebezpečnost (kriminální charakter) svého jednání. Hledání, jaký má být ohled na nízký věk, nezralost a nezkušenost optimální podobu v průběhu vyšetřování trestných činů spáchaných dětmi či mladistvými a v průběhu trestního stíhání mladistvých delikventů. Výběr vhodných trestů či jiných justičních opatření uplatňovaných vůči mladým pachatelům a hledání optimálních způsobů jejich vykonávání. Patří sem i další účinné způsoby zacházení s delikventní mládeží v průběhu výkonu trestů nebo alternativních opatření a v období tzv. post péče.⁴⁹

Cílem a současně i částečným měřítkem účinnosti speciálních přístupů při zacházení s mladými delikventy vždy bylo a stále je především zabránit jim v opakování delikventního jednání (zabránit zahájení či pokračování kriminální kariéry).⁵⁰

⁴⁸ KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Praha: Portál, 2004, s. 31

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Praha: Portál, 2004, s. 31

5.4 Vývoj organizovaného zločinu a hospodářské kriminality

Před rokem 1989 se organizovaný zločin na území bývalého Československa ve významnějším rozsahu a rozvinutější podobě nevyskytoval. Po roce 1990 využil mezinárodní organizovaný zločin to, že se uvolnila většina formálních zábran a že docházelo k řadě chyb v oblasti politiky, státní správy, ekonomiky, práva. Snížila se pro něj rizika a zároveň se zvýšila možnost zisku. Do mezinárodního organizovaného zločinu působícího na našem území se záhy začali zapojovat i českoslovenští občané. Postupně dokonce začali sami v této oblasti podnikat.⁵¹

Hospodářská kriminalita je v souvislosti s organizovaným zločinem takovou trestnou činností, která je prováděna způsobem podstatně narušujícím mikroekonomické principy podnikání i makroekonomické hospodářské vztahy a je definována jako opakující se a soustavná, tj. jako činnost prováděná prostřednictvím relativně stálých, hierarchicky uspořádaných, organizačních struktur. Při provádění jednotlivých součástí, „operací“, hospodářské trestné činnosti pak nastává výkon typických prvků organizovaného zločinu, jako jsou zavražďování, vyhrožování, zakrývání stop, původu věcí, likvidace důkazů apod. V této souvislosti lze konstatovat, že v současnosti se v České republice organizovanou hospodářskou trestnou činností nedaří odhalovat velmi málo, téměř vůbec. Otázkou zůstává, zda je tento stav důsledkem nevyhovující právní úpravy, špatného fungování kontrolních mechanismů státního aparátu či vysokou odborností pachatelů. První a zatím asi největší vlnou trestné činnosti hospodářského charakteru byla restrukturalizace vlastnických vztahů v průběhu 90. let minulého století, již zmíněná privatizace a restituce.⁵²

5.4.1 Hospodářská kriminalita

Vzestup hospodářské kriminality u nás úzce souvisí s transformací ekonomiky, především s procesem privatizace, s přechodem na tržní ekonomiku a také s větší liberalizací zahraničního obchodu a zahraničních investic. Hospodářská kriminalita má mimořádný sociální a ekonomický dopad na vnitřní stabilitu státu. Kromě jiných aspektů se hospodářská trestná činnost dotýká základních příjmových složek státu (daní, cel, poplatků), jejichž ohrožení zpochybňuje dlouhodobé a kvalitní fungování státního

⁵¹ MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADERÁBKOVÁ, D., MARTINKOVÁ, M., *Kriminalita v roce 2003: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 35

⁵² KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004, s. 21

mechanismu. Značná část jejich projevů je složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestněprávním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stálé inovování znalostí jak u pracovníků legislativních orgánů, tak i u pracovníků příslušných orgánů státní správy a orgánů činných v trestním řízení. Trestné činy hospodářské nejsou spjaty jen s direktivním způsobem řízení hospodářství, ale tvoří významnou součást trestního zákona i ve společnosti založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství.⁵³

V oblasti hospodářských trestných činů je pak zvláště uplatněna zásada tzv. podpůrné role trestní represe, což znamená, že trestní represe se má uplatnit jen jako krajní prostředek, kde jiné prostředky ekonomického nebo právního donucení nestačí. Jak již bylo uvedeno, trestní zákon č. 140/1961 Sb. byl v období od listopadu 1989 opakovaně novelizován. Novelami byly některé trestné činy z trestního zákona vypuštěny a současně byla vytvořena řada skutkových podstat zcela nových trestných činů, některé skutkové podstaty byly více či méně pozměněny, různě doplněny a nově formulovány. Platný trestní zákon s existencí hospodářské kriminality a s jejím postihem počítá. Podstatné změny byly provedeny především u trestných činů hospodářských, obsažených ve hlavě druhé zvláštní části trestního zákona. Nejvýznamnější změnou je vypuštění celého III. oddílu, označeného jako "trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví". Touto úpravou byla uskutečněna rovná ochrana všech vlastníků majetku a majetkové trestné činy jsou nyní zakotveny jen v hlavě deváté zvláštní části trestního zákona. Byla zrušena též některá další ustanovení, která neodpovídala novým společenskoekonomickým podmínkám.⁵⁴

Pokud jde o trestné činy označované jako hospodářská kriminalita, skutkovými podstatami obsaženými v hlavě druhé se trestná činnost v podnikatelské sféře nevyčerpává v celém rozsahu. Trestní postih negativních jevů v ekonomice umožňují i jiné skutkové podstaty, zejména ty, které jsou zařazeny do hlavy deváté zvláštní části trestního zákona, označené jako "trestné činy proti majetku", jestliže je tu výrazný prvek majetkové škody. Vzájemný vztah trestných činů hospodářských a majetkových ovšem není nijak systematicky vymezen, proto vznikají někdy problémy například s tím, podle kterého ustanovení určité jednání postihnout, zda je jedno vůči druhému speciální, zda je možný jednočinný souběh trestného činu hospodářského a majetkového apod. Některé hospodářské zájmy jsou nepřímě chráněny i v ustanoveních jiných hlav zvláštní

⁵³ SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

⁵⁴ SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

části trestního zákona. Po nezbytném zrušení skutkových podstat, odpovídajících socialistickému státu, převážila v právní úpravě těchto trestných činů tendence liberalizace, charakterizovaná snahou co nejméně zasahovat právem, a trestním právem zejména, do ekonomických procesů, jevů a vztahů a ponechat maximální prostor působení trhu a podnikání (např. slova tehdejšího ministra vnitra z r. 1996 J. Rumla o tom, že trestní právo do ekonomiky nepatří - čas. Podnikání č. 4/1996: Trestní právo do ekonomiky nepatří"). Úloha práva v ekonomice byla zpochybňována.⁵⁵

Obecně se předpokládalo, že problémy, jež v hospodářství vzniknou, vyřeší nově se vytvářející tržní prostředí. Tato představa se nenaplnila, naopak podceňování práva, jež by vytvářelo mantinely pro úspěšný rozvoj hospodářské sféry, se promítá do některých negativních jevů v ekonomice doposud. Prudký rozvoj podnikání po roce 1989 je provázen neustálými změnami velkého množství právních předpisů regulujících podnikání, ale též novými formami kriminality. Trestněprávní úprava jednotlivých skutkových podstat a jejich znaků má rozhodující význam pro možnost účinného postihu negativních jevů. Od ní se odvíjí jednak správné stanovení hranice beztrestnosti v různých oblastech podnikání a jednak zaměření dokazování k určitým znakům trestného činu. Z hlediska právní jistoty je dobré, aby byly zákonné znaky trestných činů vymezeny co nejpřesněji, úplným a podrobným výčtem, a pokud možno vždy v návaznosti na ustanovení jiné mimotrestní právní normy, která upravuje určitý typ podnikatelské činnosti. V těchto případech hovoříme o tzv. kasuistických skutkových podstatách. Takový přístup ovšem vyžaduje rozsáhlou a složitou trestněprávní úpravu a je spojen s rizikem, že se i tak nepodaří podchytit všechny formy trestné činnosti. Tento postup vede k nutnosti neustálých novelizací a právní úprava se tak stává ještě více nepřehlednou. Proto jsou i nadále v trestním zákoně skutkové podstaty obecněji formulované. Tím je poskytována širší trestněprávní ochrana vztahů a zájmů souvisejících s podnikáním. Charakteristickým znakem některých skutkových podstat trestných činů souvisejících s podnikáním je jejich úzká návaznost na řadu mimotrestních právních norem.⁵⁶

Trestní zákon stanoví trestní sankci za porušení mimotrestních norem, a to i vedle sankcí obsažených v těchto předpisech. Vzhledem k tomu řada skutkových podstat trestných činů souvisejících s podnikáním přímo odkazuje na mimotrestní

⁵⁵ SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

⁵⁶ SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

právní normy, resp. podmiňuje trestní odpovědnost tím, že došlo k porušení těchto právních norem. Pro správný výklad a aplikaci trestných činů hospodářských a majetkových je nezbytná znalost rozsáhlé mimotrestní právní úpravy, zejména v oblasti obchodního, občanského a finančního práva, její správné pochopení a výklad. Ke složitosti posuzování trestné činnosti přispívá i rozdílné trestněprávní a občanskoprávní pojetí podobných institutů. Kvalitní právní úprava trestní i mimotrestní je nezbytným předpokladem k účinné reakci státu na trestnou činnost, a to jak z hlediska prevence, tak i z hlediska trestní represe. Je nutno si uvědomit, že kvalitní legislativa sama o sobě nezaručuje účinnost a úspěšnost boje s kriminalitou. Pro boj s hospodářskou kriminalitou je spíše rozhodující personální a materiální zabezpečení jejího stíhání, zejména vytvoření podmínek pro specializaci všech orgánů činných v trestním řízení. Vývoj hospodářské kriminality, je v období největšího nárůstu znázorněn v grafu (viz příloha IV)⁵⁷

5.4.2 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin je ze své podstaty skupinovou aktivitou, to znamená, že se na činnosti vždy podílí více pachatelů, což se přirozeně projevuje i v počtu obžalovaných, který výrazně převyšuje počet jednotlivých případů. Nadto je z analyzovaných materiálů téměř vždy patrné, že žalovaná je jen část osob, které se na trestné činnosti podílely. Stíhány nejsou tzv. neustavené osoby, tedy pachatele, jejichž existence a podíl na trestné činnosti je zřejmý, ale nepodařilo se je identifikovat a vypátrat, osoby stíhané v zahraničí, někdy osoby pohybující se na okraji organizace, jejichž konkrétní podíl a vinu by bylo obtížné prokazovat atd. Jak již bylo uvedeno, hospodářská trestná činnost se v současnosti vyznačuje vysokou mírou internacionalizace, tzn., že její velká část přesahuje hranice státu. Proto byla nucena Česká republika vyhledat spolupráci s mezinárodními organizacemi a v tomto duchu ujednotit postup v boji s kriminalitou, zejm. organizovanou. V současnosti se touto otázkou zabývá především tzv. třetí pilíř evropské spolupráce v rámci EU, tj. soudní spolupráce ve věcech trestních.⁵⁸

Od roku 1950 působí v rámci OSN Výbor pro prevenci a kontrolu kriminality, který pořádá pravidelně v pětiletých intervalech kongresy. Cílem kongresů je výměna

⁵⁷ SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

⁵⁸ CEJP, M., a kolektiv, *Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 76

poznatků a zkušeností jednotlivých států o způsobech předcházející kriminalitě a zacházení s pachateli v té které zemi. V průběhu 80. let byla na těchto kongresech přijata celá řada podstatných materiálů, z nichž se jako zvláště významné ukázaly Hlavní principy prevence kriminality a trestní justice v tzv. kontextu rozvoje a nového ekonomického řádu. Vídeňský kongres v roce 2000 měl na programu otázku korespondující s přelomem tisíciletí: efektivitu prevence kriminality, mezinárodní spolupráci s organizovaným zločinem, posilování systému trestní justice, spravedlnosti pro pachatele i oběti. Výstupem kongresu je Vídeňská deklarace O zločinu a spravedlnosti: Výzva 21. Století k mezinárodní spolupráci v boji s mezinárodním organizovaným zločinem.⁵⁹

Realizovaly se také některé společné akce (např. projekt OCTOPUS, který se zaměřil na problematiku korupce a organizované trestné činnosti v zemích střední a východní Evropy). Také v České republice se postupně uskutečnila některá opatření. Vznikly specializované útvary policie (např. Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, zahrnující i Národní protidrogovou centrálu, služba policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, speciální odbor v rámci Úřadu vyšetřování ČR). Postupně by měli začít působit i specializovaní státní zástupci. Důležité je, že instituce působící proti organizovanému zločinu v ČR byly kontaktovány příslušnými mezinárodními institucemi a v současné době již většinou systematicky spolupracují. Mezinárodní spolupráce probíhá také v oblasti výzkumu. Když se Česká republika začala na konci roku 1992 problematikou organizovaného zločinu soustavně zabývat, měla k dispozici pouze zprostředkované zkušenosti ze zahraničních šetření. V průběhu 2. poloviny 90. let byla postupně oslovena mezinárodními organizacemi, které se snažily získat výzkumná data pokud možno ze všech zemí. Takto vznikla od roku 1997 soustavná spolupráce s Radou Evropy, probíhající na úrovni Komise pro trestní právo a kriminologické aspekty organizovaného zločinu. V jejím rámci dodává pravidelně výsledky týkající se organizovaného zločinu v ČR a dostává souhrnné zprávy týkající se celkové situace v Evropě. ČR se podílela i na formulaci textu Předvstupního paktu k problematice organizovaného zločinu mezi členskými státy EU a některými kandidátskými zeměmi, který byl ratifikován v Bruselu 28. 5. 1998. Na úrovni EU, a v poslední době i na úrovni OSN, jsou zjišťována kriminologická data.⁶⁰

⁵⁹ ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Prevence kriminality*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008, s. 37

⁶⁰ CEJP, M., a kolektiv, *Organizovaný zločin v České republice III.*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12

Od roku 1993 se zvyšuje podíl domácího a mezinárodního prvku ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky. S výjimkou roku 1996 vždy mírně převažoval mezinárodní prvek nad domácím. Celkově bylo od počátku 90. let mezinárodního prvku mírně přes polovinu a domácího mírně pod ni. V podstatě hned, po etablování organizovaného zločinu u nás, bylo kolem jedné čtvrtiny ryze českých skupin, což svědčí o tom, že domácí zločinci se v dosti velké míře stačili nejen napojit na skupiny zahraniční, ale také v této oblasti založit samostatné „podnikání“. Ve smíšených skupinách ale byl poměr mezinárodního prvku stabilně poněkud vyšší než prvku domácího. V roce 2005 nastala změna. Vzrostl podíl domácího prvku ve skupinách. Českého prvku bylo něco přes polovinu, počet ryze českých skupin vzrostl z 1/4 na téměř 1/3. Ve smíšených skupinách se situace vyrovnala. Český prvek tak získal – stejně jako v roce 1996 mírnou převahu nad zahraničním. Tehdy to byl jen určitý výkyv. V roce 2006 se situace opět vyrovnala. Zahraniční prvek však už nemá – ani tu mírnou – převahu, kterou měl v letech devadesátých a do roku 2004. Posoudíme-li zastoupení pachatelů ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky podle jednotlivých cizích národností z hlediska dlouhodobého vývoje, pak trvale nejsilněji jsou v organizovaném zločinu na území České republiky zastoupeni Ukrajinci a Rusové. V 90. letech patřili do této nejsilnější skupiny také občané bývalé Jugoslávie a Číňané. S rozpadem Jugoslávie na několik menších států se kolem roku 1999 podíl Jugoslávců výrazně snižoval.⁶¹

⁶¹ MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADERÁBKOVÁ, D., MARTINKOVÁ, M., *Kriminalita v roce 2003: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 39

6 STAV KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE A JEHO ŘEŠENÍ

Přes nastínění stavu v nejvíce problematických oblastech kriminality se dostávám do současného stavu v České republice, který ukazuje mírný pokles. Během dalších několika let nastaly nové problémy, na které je třeba reagovat. Mezi hlavní pokroky aktuálního stavu v řešení kriminality řadím jednoznačně zrušení původního trestního zákona a vytvoření nového trestního zákoníku.

6.1 Nový trestní zákoník

Dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, vyhlášený ve Sbírce zákonů pod č. 40/2009, současně byl zrušen původní trestní zákon. Hlavním autorem nového trestního zákoníku je prof. JUDr. Pavel Šámal (Prof. JUDr. Pavel Šámal (* 24. 9. 1953) je český právník zabývající se trestním právem a od roku 1993 působí jako soudce Nejvyššího soudu České republiky.). Nový trestní zákoník upravuje zcela odlišně oproti dosavadní úpravě pojetí trestnosti činu. Zatímco dosavadní kodifikace byla založena na principu formálně - materiálním, nový zákoník je již postaven na pojetí formálním. Pro trestnost činu postačí protiprávní jednání a "pouhé" naplnění všech znaků skutkové podstaty, na rozdíl od bývalé úpravy požadující ještě kumulativně společenskou nebezpečnost větší než nepatrnou. Současně s tím některé bagatelní skutky (například řízení vozidla bez řidičského oprávnění nebo nedovolená výroba lihu) vypadly z působnosti trestního práva a jsou nyní posuzovány pouze jako přestupky. Tento trestní zákoník lze považovat za kodex, byť některá ustanovení hmotněprávní povahy jsou obsažena i v jiných zákonech (např. ustanovení dotýkající se promlčení trestního stíhání jsou obsažena v zákoně č. 184/1964 Sb., kterým se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů a trestných činů proti lidskosti, spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů, a v zákoně č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu). Relativně ucelená kodifikace trestního práva hmotného je dále „narušena“ zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který

nabyl účinnosti dne 1. 1. 2004. Tento zákon samostatně upravil otázky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, jakož i odchylky v řízení vedeného proti mladistvým.⁶²

Obecně lze říci, že nový trestní zákoník klade větší důraz na ochranu života, majetku a dalších individuálních práv, když tyto zájmy staví před zájmy společnosti a státu. To se projevuje i v systematice zákona, kde jsou (na rozdíl od bývalého trestního zákona) na první místo řazeny trestné činy proti životu a zdraví, rodině a dětem, svobodě a lidské důstojnosti.⁶³

Trestní zákoník nově rozlišuje podle závažnosti dvě kategorie trestných činů, a to zločiny a přečiny. Přečinem se rozumí čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do tří let. Trestný čin spáchaný z nedbalosti je přečinem vždy. Ostatní trestné činy jsou považovány za zločiny. Zločiny budou zpravidla projednávány ve standardním trestním řízení, zatímco v případě přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.⁶⁴

Změnou, která vyvolala největší diskuze, a to jak v Parlamentu, tak mezi veřejností, je snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Nový trestní zákoník sice snižuje trestní odpovědnost pachatele na čtrnáct let, avšak návrh zákoníku byl Senátem schválen pouze za podmínky, že Ministerstvo spravedlnosti do šesti měsíců předloží Poslanecké sněmovně návrh novely, která hranici trestní odpovědnosti buď zvýší zpět na patnáct let, případně navrhne jiné možnosti vymezení věkové hranice trestní odpovědnosti, například stanoví odlišnou věkovou hranici trestní odpovědnosti pro sexuální trestné činy. Hranice trestní odpovědnosti byla vrácena zpět na 15 roků věku. Trestní zákoník přináší novou filozofii trestání pachatelů, kdy na jedné straně zpřísňuje tresty za závažné trestné činy proti životu a zdraví, u nichž dochází ke zvýšení sazby trestu odnětí svobody o tři až pět let, a zvyšuje hranici trestní sazby výjimečného trestu z 25 let na 30 let, na druhé straně u méně závažné trestné činnosti, například v případě drobné majetkové trestné činnosti, posiluje význam alternativních trestů. Jednou z alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je tzv. domácí vězení.⁶⁵

⁶² *Trestní zákoník* [online]. Praha: Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-22]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_z%C3%A1kon%C3%ADk>.

⁶³ *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

⁶⁴ *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

⁶⁵ *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

Mimo výše uvedené přináší nový trestní zákoník i další změny. Zavádí přes 60 nových skutkových podstat trestných činů (např. trestný čin pronásledování neboli stalking, trestný čin zanedbání péče o zvíře), výslovně zakazuje klonování lidských buněk, „nabourávání se“ do počítačových systémů a zaměstnávání lidí načerno, podrobněji řeší některé hospodářské trestné činy (např. nekalou soutěž či kartelové dohody).⁶⁶

Nový trestní zákoník, jako moderní právní norma odpovídající evropským standardům 21. století, by měl poskytovat větší ochranu společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, přísněji trestat současnou kriminalitu a prostřednictvím definování skutkových podstat nových trestných činů postihovat rovněž protiprávní jednání související s vývojem moderní společnosti a nezadržitelným technickým pokrokem. Doufejme, že naplnění těchto cílů bude v aplikační praxi dosaženo.⁶⁷

6.2 Prevence kriminality

Hlavním nástrojem kontroly kriminality je bezpečnostní politika státu. Její součástí je preventivní politika, která se zaměřuje na eliminaci kriminogenních faktorů a kriminálně rizikových jevů, na práci s pachateli a na pomoc obětem trestné činnosti. Oproti trestní politice využívá preventivní politika metody nerepresivní, na nichž se podílí široká škála veřejných institucí i soukromých subjektů. Vzhledem k velkému rozsahu příčin trestné činnosti zasahují preventivní opatření do mnoha oblastí veřejného života, např. do oblasti sociální, zaměstnanosti, vzdělávání, osvětové, trávení volného času, krizové intervence či urbanistického plánování. Její nezastupitelný význam je stále častěji zohledňován i v rámci trestní politiky, např. formou odklonů, či alternativních trestů k trestu odnětí svobody. Prevence kriminality je definována jako ofenzivní strategie boje s trestnou činností. Z toho jednoznačně vyplývá, že účinnost přijatých opatření a hlavně udržitelnost dosažených pozitivních výsledků je podmíněna dobrou přípravou a kvalitním plánováním a průběžným vyhodnocováním. To je také důvod, proč vláda České republiky přijímá od roku 1996 střednědobé strategické materiály pro oblast prevence kriminality, které zaručují kontinuitu realizace preventivní politiky

⁶⁶ *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

⁶⁷ *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.

státu, její zkvalitňování a usměrňování podle vývoje trestné činnosti a potřeb praxe. Strategický přístup k prevenci kriminality také umožňuje racionálně plánovat uvolňování finančních prostředků ze státního rozpočtu v delším časovém horizontu a zkvalitňovat podmínky fungování systému prevence kriminality po stránce organizační a personální.⁶⁸

Preventivní aktivity se uskutečňují v rámci celostátním, regionálním i místním a to na úrovni primární, sekundární a terciární. Prevence kriminality zahrnuje:⁶⁹

- sociální opatření - zabývají se sociálními a ekonomickými problémy, zaměřují se na ohrožené jedince a jejich rodiny, na skupiny obyvatel a rizikové lokality s cílem změnit nepříznivé socioekonomické prostředí;

- situační opatření - nasazování technických opatření včetně urbanistického plánování z hlediska potřeb bezpečí občanů; cílem je omezování příležitostí k páčání trestné činnosti, zvyšování rizika dopadení pro pachatele a snižování zisků z trestné činnosti;

- informování občanů a jejich aktivizace – zprostředkování informací o bezpečnostní situaci, o účinných formách obrany před trestnou činností; cílem je zapojování občanů do aktivního způsobu zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí;

- budování realizačních kapacit – posilování systému prevence kriminality včetně podmínek pro realizaci národních, regionálních a lokálních preventivních strategií a zajištění jejich finanční podpory.

6.3 Stav kriminality v současné době

V České republice již čtvrtým rokem dochází ke snižování počtu zjištěných trestných činů. V roce 2006 byl jejich počet nejnižší od roku 1993. V roce 2006 poklesl počet hospodářských, majetkových, násilných i mravnostních trestných činů. Spolu s poklesem kriminality došlo i k meziročnímu poklesu škody způsobené trestnou činností o 44 % (v roce 2006 24 miliard korun). V rámci majetkové kriminality nadále dominují krádeže vloupáním do rodinných domků, do víkendových chat a do bytů a u krádeží

⁶⁸ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>>

⁶⁹ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>>

prostých převládají krádeže věcí z automobilů, krádeže automobilů a krádeže kapesní. Přes trend snižování majetkové trestné činnosti pokračoval nárůst kapesních krádeží. Počet zjištěných trestných činů proti majetku poklesl o 10 %. Podíl jednotlivých trestných činů zůstává neměnný – převažují úvěrové podvody, neoprávněná držení platební karty, podvody a zpronevěry. Pachatelé předkládají žádosti s nepravou identitou klienta, padělaná potvrzení o výši příjmů od svého zaměstnavatele, padělané nebo pozměněné platební nástroje. V oblasti násilné kriminality došlo k poklesu zjištěných úmyslných ublížení na zdraví, vydírání, loupeží i loupeží na finančních institucích; došlo k mírnému zvýšení trestných činů loupeží na benzinových čerpadlech a tzv. pouličních loupeží. Většina pouličních loupeží je spáchána na osamělých osobách, které se pohybují v noční, ale i v denní době na málo frekventovaných místech. Pachatelé 40,4 % násilné kriminality se rekrutují z řad recidivistů.⁷⁰

Setrvalý pokles počtu evidovaných trestných činů a výše způsobených škod lze vysvětlit jednak změnami, které jsou zaváděny do stylu práce Police ČR, ale také dlouhodobě realizovanými preventivními opatřeními, která byla během minulých dvanácti let uskutečňována ve 234 městech České republiky. Přitom výše finančních prostředků vynaložených na oblast prevence představuje necelá 0,3 % výše způsobených škod v roce 2006.⁷¹

Nyní, kdy všechno ve společnosti je tzv. v pohybu, se pohyblivým stává i obsah kriminality (struktura kriminality). Jinak řečeno skutky, ještě nedávno hodnocené jen jako nevhodné porušování sociálních norem, případně přestupky (např. mnoha nedbalostní jednání způsobující menší škodu či ujmu osobě či instituci, překračování předpisů a pokynů v dopravě, nedodržování norem v souvislosti s vyřizováním finančních záležitostí, vymáháním pohledávek a dluhů, při řešení osobních konfliktů či v jednání vůči institucím apod.), ale i skutky, které dříve neexistovaly (např. zneužití internetu, včetně zneužívání tzv. sociálních sítí), zaujímají ve struktuře kriminality stále významnější podíl a prokazatelně ovlivňují její rozsah a její vývojové trendy. Logickým následkem změn struktury kriminality je pak výrazná změna skladby osob, ze kterých

⁷⁰ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>>

⁷¹ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>>

trestní stíhání, rozsudek soudu a případné uvěznění za porušení trestního zákona, děla pachatele trestných činů, obžalované, odsouzené a vězněné osoby.⁷²

V posledních letech pokračoval trend poklesu počtu trestných činů, ale i jejich objasněnosti. ČR se tak stále rychleji blíží evropskému průměru v počtu trestných činů evidovaných na 100 000 obyvatel, platí to i o počtu stíhaných pachatelů a vězněných osob. Ve „zbytku Evropy“ počty trestných činů stagnují či mírně rostou, stagnují či rostou i tzv. indexy kriminality - vyjadřující poměr počtu trestných činů či známých pachatelů k počtu obyvatel. V ČR je zatím trend opačný a tak se indexy ve svých hodnotách sblížují. Platí to obecně i o většině ostatních „posttotalitních“ zemích, především o Slovensku a Polsku. Také ve zprávách o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky, které vydává Ministerstvo vnitra ČR, a zprávách o činnosti Nejvyššího státního zastupitelství ČR z posledních let, se konstatuje, že dochází ke stagnaci úrovně kriminality a mírnému snižování počtu objasněných evidovaných trestných činů. Snižováním objasněnosti pak dochází i k poklesu počtu stíhaných a vyšetřovaných pachatelů. Jen počty odsouzených osob zatím mírně rostou. Na první pohled tak ve společnosti nastává téměř sociální pohoda. Ale zdání klame: když opustíme oblast absolutních základních čísel o kriminalitě a začneme analýzou změn proběhlých v posledních letech ve struktuře kriminality, zjistíme, že zde jsou změny radikální. Souvisí to s tím, že ty tam jsou doby, kdy pod pojmem trendy kriminality byl chápán vývoj a změny v počtu trestných činů tzv. obecné kriminality, především krádeží, loupeží, vražd a podvodů.⁷³

Dnes i v této oblasti se vše neuvěřitelně zrychluje a zneřehledňuje. V dohledné době cca sta let jako kriminální činy a jejich pachatele byly chápány právě úmyslné zločiny proti majetku, životu nebo zdraví fyzických osob a zločinci bývali ztotožňováni se zloději, lupiči, vrahy, podvodníky, jejichž způsob života, zejména pak způsob obživy, je zpravidla vylačoval na okraj společnosti. Jistě i v těch dobách část osob trestně stíhaných a vězněných pykala za projevy a jednání nekriminální povahy - jednalo se o tzv. politické vězně, ale i příživníky, homosexuály aj. pachatele nedbalostních trestných činů, ale ve srovnání s kriminální populací to byly nevelké skupiny osob - souhrnně maximálně několik tisíc a nedocházelo mimo období válek a několika poválečných let k radikálním výkyvům v jejich podílu. Mnoho protispolečenských prohřešků bylo

⁷² MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, M., VLACH, J., *Analýza trendů kriminality v roce 2008*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 9.

⁷³ MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, M., VLACH, J., *Analýza trendů kriminality v roce 2008*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 9.

řešeno neprávními prostředky - vyčleněním osoby, která se ho dopustila z určitých společenských kruhů, církevními postihy, morálními odsudky v místě pobytu i v rodině atd. - tj. postihy mimo trestní justici.⁷⁴

Z dostupné studie lze konstatovat, že nejvíce podílu má stále majetková kriminalita, která tvoří více než polovinu registrované kriminality (viz příloha III).

⁷⁴ MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, M., VLACH, J., *Analýza trendů kriminality v roce 2008*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 9.

7 ZÁVĚR

Kriminalita, jako fenomén poslední doby, se zařadila do každodenních událostí všedního života. Postupem doby pronikla téměř do všech sfér lidské činnosti. Přirozeně to souvisí s celkovým vývojem lidstva. Dnešní složitá doba představuje spoustu problémů při řešení základních existenčních otázek každého z nás. Každý si v takových situacích poradí jinak a bohužel v poslední době častěji tím způsobem, že obchází zákon nebo přímo vědomě páchá trestnou činnost. To ovšem neplatilo v takové míře před rokem 1989. Na celkovém počtu kriminality se velkou částí podílely i trestné činy proti „režimu“. Tato skutečnost s sebou nesla i problém do budoucna. Po převratu v roce 1989 byl radikálně novelizován trestní zákon a například právě tato trestná činnost byla vypuštěna. Byl to určitě krok správným směrem. Zároveň však, vzešla otázka koho osvobodit za své činy a posoudit, zda jeho trestná činnost za platnosti starého trestního zákona byla oprávněná či nikoliv v souladu s nebezpečností trestného činu pro společnost. Tuto otázku měla vyřešit amnestie prezidenta Václava Havla. S odstupem doby lze její provedení hodnotit jako ne zcela ideální. Hlavním úkolem bylo osvobodit neprávem odsouzené. Bohužel se nepočítalo s následky, které tato vlna propuštění vězňů napáchá. Hlavním problémem byla nepřipravenost republiky v integraci bývalých vězňů do společnosti. Na začátku v podstatě neexistovala žádná pomoc lidem, kteří byli propuštěni z vězení a nemohli najít práci ani domov a neměli žádné finanční prostředky na uskutečňování svých potřeb. V tomto období narostla zejména majetková trestná činnost. Lze se domnívat, že na této skutečnosti mají velký podíl právě tyto lidé. Další problém tvořila obecně celá společnost, která začala špatně chápat smysl demokracie, což mělo za důsledek vyvolání pocitu, že lidé mohou „vše“. Na to nebyl samozřejmě připraven trestní zákon. Ten byl po převratu novelizován stylem, který měl výrazně naznačit, že se Československo přetransformovalo na svobodnou zemi. Zákon ale pozapomínal na některé problémy (s dalšími neměl ani zkušenost), kterými zapříčinil další zdánlivě nepatrný problém. Tím bylo otevření hranic. Jako následek se zde objevil razantní nárůst organizované mezinárodní trestné činnosti. Několik, do té doby klidných, odvětví kriminality zaznamenalo obrovský nárůst, zejména drogová a hospodářská kriminalita. Ze západního světa, který byl do té doby oddělen, k nám začalo proudit velké množství zboží, které zde do té doby nebylo. Bohužel i pašované zboží, včetně psychotropních látek. Toto opět souvisí s touhou některých lidí rychle zbohatnout. Další podstatná věc, která nepřímo souvisí s nárůstem kriminality, je

možnost soukromého podnikání. Zde sehrál velkou roli proces odstátnění majetku v podobě kupónové privatizace. S odstupem doby lze opět konstatovat, že na to nebyla dobře připravená zejména legislativa. Nárůst zaznamenala i hospodářská kriminalita. Zde se mluví o stovkách miliónů, o které stát nenávratně přišel. Tato doba také dala podnět k velkému všeobecnému zadlužení.

Nárůst kriminality je jeden z mnoha dalších důsledků, které jsou spojeny se zásadním politickým převratem a to nejen v naší zemi. Každá tato operace je nesmírně složitá a její hodnocení bude probíhat ještě spoustu let. Nelze nikomu dávat vinu z toho, jaký měl tento proces následky. Z pohledu současné doby je potěšitelné, že stav, který na počátku roku 1990 vypadal jako obtížně řešitelný, doznal značného zlepšení. Česká republika od té doby zaznamenala mnoho změn, asi těmi nejzásadnějšími bylo rozdělení Československa v roce 1993 a vstup do Evropské unie v roce 2004. Z pohledu kriminality a její prevence to přináší řešení problémů na mezinárodní úrovni a přínos nových poznatků. Je bezpochyby, že práce policie se značně zkvalitňuje. Počátkem roku 2010 dostala další nástroj jak se lépe vypořádat s kriminalitou, a to v podobě nového trestního zákoníku. Ten mění některé základní smysly trestu a přidává nové skutkové podstaty, které ve starém trestním zákoně chyběly. Obecně lze říci, že se nový trestní zákoník dobře adaptoval na dnešní dobu a její aktuální problémy. Na kolik byla tato adaptace úspěšná, se prokáže v horizontu několika desítek let, kdy se trestní zákoník osvědčí v praxi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. ADAMOLI, S., NOVOTNÝ, Č., *Organizovaný zločin a odpověď mezinárodního společenství*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, ISBN 80-86008-64-9
2. CEJP, M., a kolektiv, *Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, ISBN 80-86008-93-2
3. CEJP, M., a kolektiv, *Organizovaný zločin v České republice III.*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, ISBN 80-7338-027-7
4. CEJP, M., a kolektiv, *Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, ISBN 978-80-7338-078-6
5. ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-931-3
6. KARABEC, Z., *Účinnost právních prostředků proti organizovanému zločinu: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II"*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999, ISBN 80-86008-70-3
7. KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?*, Praha: Prostor, 2004, ISBN 80-7260-110-5
8. KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A., *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha: Paseka, 2008, ISBN 978-80-7185-876-8
9. MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADEŘÁBKOVÁ, D., *Kriminalita v roce 2000: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, ISBN 80-86008-96-7
10. MAREŠOVÁ, A., BALOUN, V., CEJP, M., KADEŘÁBKOVÁ, D., MARTINKOVÁ, M., *Kriminalita v roce 2003: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, ISBN 80-7338-038

11. MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, M., VLACH, J., *Analýza trendů kriminality v roce 2008*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, ISBN 978-80-7338-092-2
12. NEČADA, V., *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, ISBN 80-86008-79-7
13. NOVOTNÝ, O., *Základy kriminologie*, Praha: Univerzita Karlova, 1993, ISBN 80-7066-821-0
14. POTŮČEK, M., *Analýza událostí veřejné politiky v České republice: Soubor analýz událostí veřejné politiky po roce 1989*, Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních, 1994, ISBN 80-85977-01-X
15. SCHEINOST, M., NOVOTNÝ Č., *Dokumenty Evropské unie a OSN k organizovanému zločinu*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998, ISBN 80-86008-56-8
16. SCHEINOST, M., a kolektiv, *Výzkum ekonomické kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, ISBN 80-7338-031-5
17. SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*, České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, o.p.s., 2009, ISBN 978-80-86708-81-2
18. ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Aktualizace statistických údajů o kriminalitě*, Praha: Policejní akademie České republiky, 2003, ISBN 80-7251-113-0
19. ZAPLETAL, J. a kolektiv, *Prevence kriminality*, Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008, ISBN 978-80-7251-270-6 (brož.)

Elektronické zdroje

1. *15 let od zahájení kupónové privatizace* [online]. Praha: Václav Klaus, 2010 [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/755>>.
2. *Amnestie, milosti* [online]. Praha: Osobní stránky Václava Havla [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=3&id=9>>.

3. *Co přináší nový trestní zákoník* [online]. Praha: epravo.cz, 2010 [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-prinasi-novy-trestni-zakonik-55564.html>>.
4. *KRIMINALITA A VIKTIMOLOGICKÉ VÝZKUMY* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Iuridica2/Iuridica2_28.pdf>.
5. *Kriminalita po Listopadu v Česku výrazně vzrostla* [online]. Praha: on-line magazín deníku Právo & Seznam.cz [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/181266-kriminalita-po-listopadu-v-cesku-vyrazne-vzrostla.html>>.
6. *Patnáct let vývoje české ekonomiky po roce 1989* [online]. Praha: on-line magazín deníku Právo & Seznam.cz, 2010 [cit. 2010-04-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/43965-patnact-let-vyvoje-ceske-ekonomiky-po-roce-1989.html>>.
7. *Privatizace* [online]. Praha: Wikipedia, 2009 [cit. 2010-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Privatizace>>.
8. *Před 20 lety vyhlásil prezident Havel rozsáhlou amnestii* [online]. Praha: České noviny.cz, zpravodajský server čtk [cit. 2010-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pred-20-lety-vyhlasil-prezident-havel-rozsahlou-amnestii/414084>>.
9. *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2008 [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>>
10. *Trestní zákoník* [online]. Praha: Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-22]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_z%C3%A1kon%C3%ADk>.
11. *Zpráva generálního prokurátora ČSSR a Nejvyššího soudu ČSSR o stavu socialistické zákonnosti* [online]. Praha: Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/eknih/1986fs/tisky/t0091_01.htm>.

SEZNAM PŘÍLOH

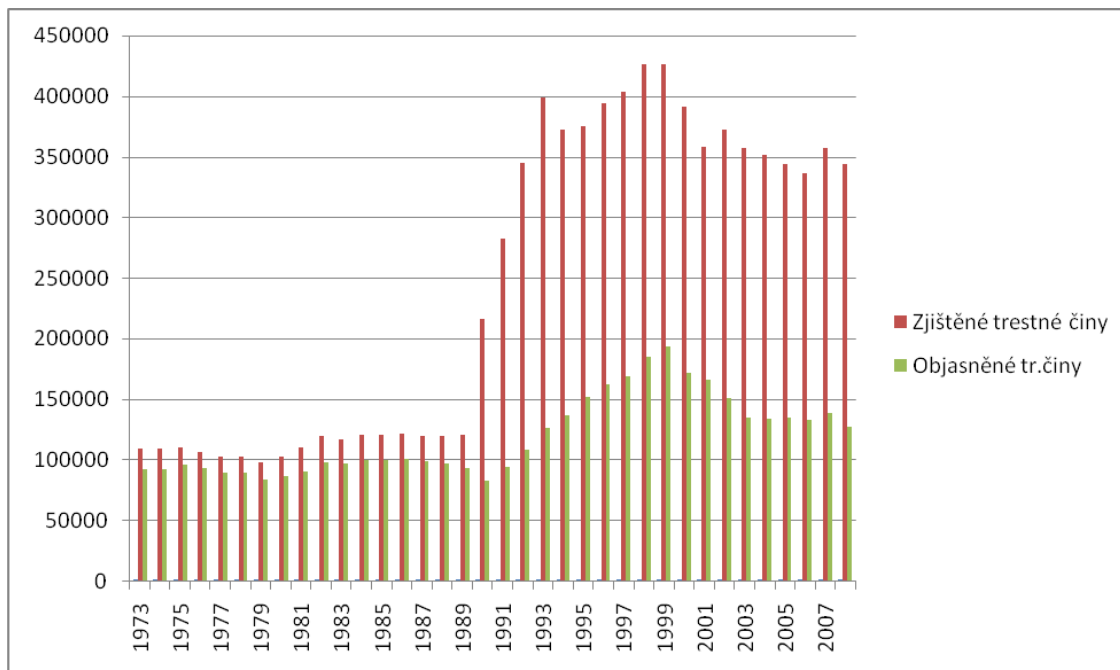
- I. Graf - Celková kriminalita v České republice (Policíí ČR evidované trestné činy od počátku počítačového zpracování dat o kriminalitě)
- II. Graf - Vývoj majetkové trestné činnosti
- III. Graf - Podíl majetkové trestné činnosti na celkové kriminalitě po roce 1989
- IV. Graf – Vývoj hospodářské kriminality

SEZNAM ZKRATEK

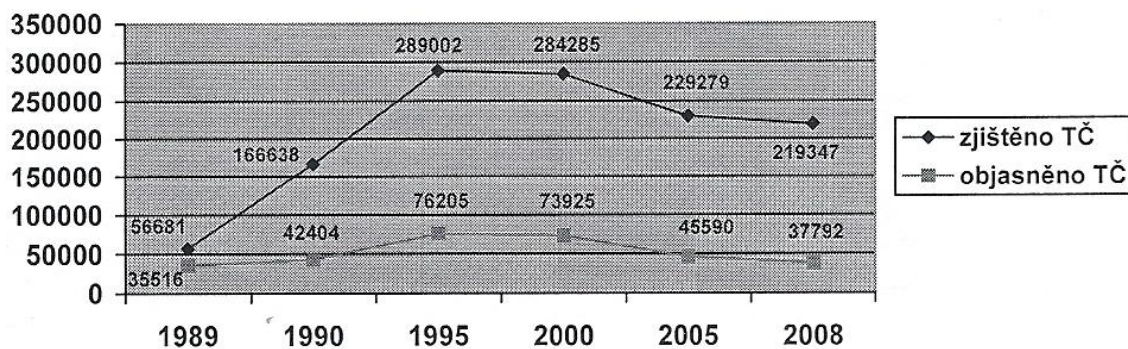
- ČR - Česká republika
- ČSFR - Česká a Slovenská Federativní Republika
- EU - Evropská unie
- KSČ - Komunistická strana Československa
- OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
- OF - Občanské fórum
- OSN - Organizace spojených národů
- USA - Spojené státy americké
- VPN - Verejnost' proti násiliu

PŘÍLOHY

I. Celková kriminalita v České republice (Policíí ČR evidované trestné činy od počátku počítačového zpracování dat o kriminalitě)⁷⁵

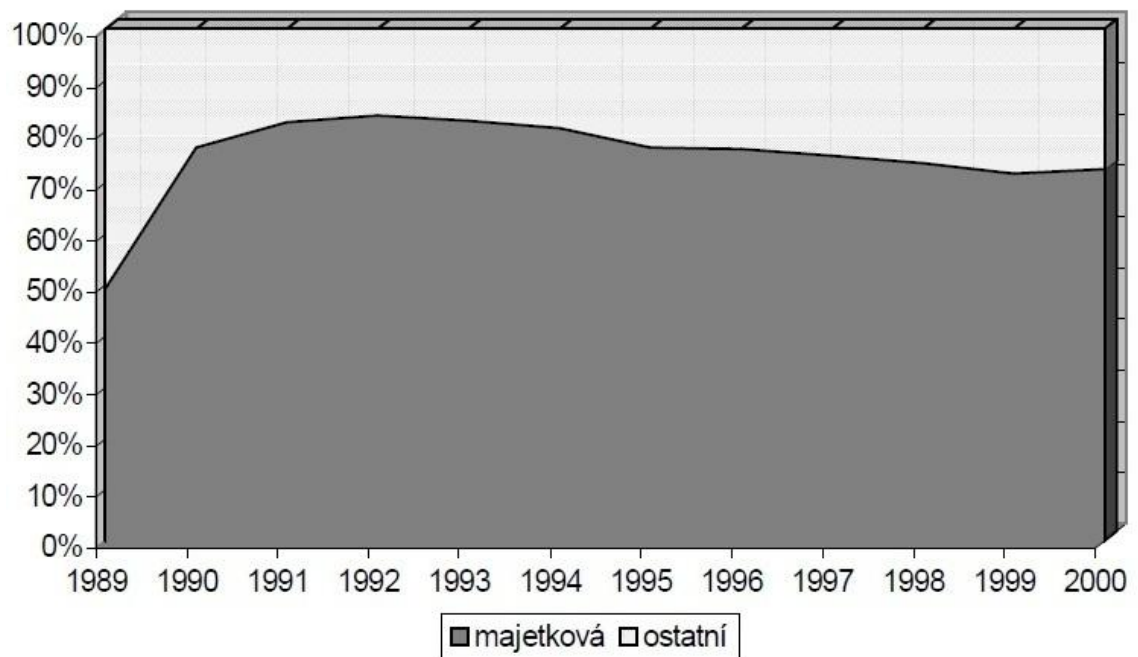
II. Vývoj majetkové trestné činnosti⁷⁶

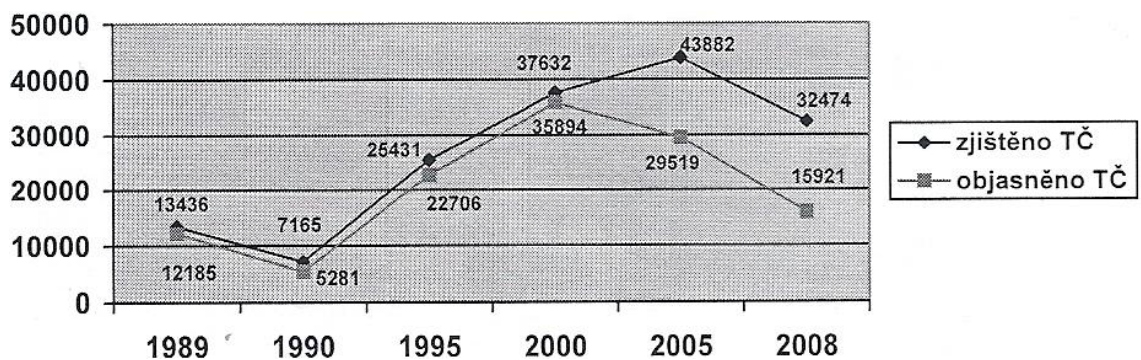
⁷⁵ MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., KARBAN, M., MARTINKOVÁ, M., VLACH, J., *Analýza trendů kriminality v roce 2008*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 121.

⁷⁶ SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*, České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, o.p.s., s. 70

III. Podíl majetkové trestné činnosti na celkové kriminalitě po roce 1989⁷⁷

IV. Vývoj hospodářské kriminality⁷⁸

⁷⁷ CEJP, M., a kolektiv, *Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 45

⁷⁸ SVATOŠ, R., *Základy kriminologie a prevence kriminality*, České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, o.p.s., s. 84

ABSTRAKT

PRŮŠA, P. *Příčiny nárůstu kriminality po roce 1989 : bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 56 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: kriminalita, příčiny kriminality, prevence kriminality, Československo, Česko, 1989

Tato práce popisuje vývoj v Československu po roce 1989 se zaměřením na kriminalitu. Hlavním cílem je hledání příčin prudkého nárůstu kriminality po roce 1989. Práce analyzuje jednotlivé kroky, které se nejvíce podílely na tomto stavu. Uvádí pohledy na legislativní změny a na vývoj jednotlivých oblastí kriminality. Jsou zde popsány základní pojmy a jejich vymezení ve vztahu k tématu. Informace jsou uvedeny chronologicky až do současné doby, kde je aktuální novinkou nový trestní zákoník. V práci jsou použity jak prameny z odborné literatury a studií, tak i všeobecný pohled na události, ve zpětných úvahách s dobovým odstupem. Práce podává pomocí statistik a grafů pohled na současný stav a zabývá se prevencí kriminality. Kriminalita je zde brána jako fenomén, který působí na společnost a je součástí každodenního života.

ABSTRACT

PRŮŠA, P. *Causes of Increasing Criminality After 1989 : Bachelor thesis.*
České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 56 p.
Supervisor: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: criminality, causes of crime, Czechoslovakia, Czech Republic, 1989

This thesis describes evolution in the Czechoslovakia after 1989 with a view to criminality. The main ambition is looking for intense explosion criminality after 1989. This thesis analyses individual approach, which the best participate in this case. It cites view of legislative change and evolution individual area of criminality. There are describing basic concepts and their definition in reference to the topic. Information's are present chronologic unit actual date, where is actual innovation a new criminal code. In this thesis are use both source from professional literature and studies and general view of facts in hindsight with period distance. This thesis gives through the statistics and graphs a view of actual case and go into presentation of criminality. The criminality is takes here as phenomenon, which acts on society and it's a part of daily life.